

Mies ja metsä

Esa Heino ja Jyrki Kangas (toim.)

KANNUKSEN TUTKIMUSASEMA

Metsäntutkimuslaitos
Kannuksen tutkimusasema
PL 44, 69101 Kannus
Puh. (06) 874 3211

Kannen kuvat: Esa Heino ja Vesa Pajala

27.08.98

MIES JA METSÄ

Toimittaneet

Esa Heino ja Jyrki Kangas

Metsäntutkimuslaitos, Kannuksen tutkimusasema

Kannus 1998

Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 690

Heino, E. & Kangas, J. (toim.) 1998. Mies ja metsä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 690. 42 s. ISBN 951-40-1631-9, ISSN 0358-4283.

Julkaisun artikkelit pohjautuvat Metsäntutkimuslaitoksen Kannuksen tutkimusaseman järjestämän ja Keski-Pohjanmaan Partiolaiset ry:n leiri- ja kurssikeskuksessa 8.9.1997 pidetyn Mies ja metsä -seminaarin esitelmiin.

Julkaisija: Metsäntutkimuslaitos, Kannuksen tutkimusasema

Hyväksynyt: Tutkimusjohtaja Matti Kärkkäinen

Myynti: Metsäntutkimuslaitos, Kannuksen tutkimusasema, PL 44, 69101 Kannus
Puh. 06 - 8743211, faksi 06 - 8743201

Metlan kirjasto, puh. 09 - 85705580, faksi 09 - 85705582

SISÄLLYS

Esa Heino ja Jyrki Kangas: Metsällistä miestutkimustako?.....	4
Eljas Pohtila: Seminaarin avaus.....	5
Kullervo Kuusela: Mies ja metsä yhteiskunnan rakennemuutoksissa.....	7
Matti Palo: Tarvitaanko vielä miestä metsätöissä?.....	12
Timo Helle: Mies metsien monikäyttäjänä - johdanto ympäristöetiikkaan.....	24
Jyrki Kangas ja Heikki Ala-aho: Jokamiesmiehen metsänäkemys kysely- tutkimusten valossa.....	27
Leevi Karsikas: "Miehen metsävietti".....	31
Kerttu Härkönen: Metsien mies metsien naisen silmin nähtynä.....	36
Hannu Taanila: Metsän yhteiskunnallisesta olemisesta.....	38
Esko Aho: Ontuva puu-Suomi.....	41

Esa Heino

Metsätalousteknikko, Metsäntutkimuslaitos

Jyrki Kangas

Tutkimusaseman johtaja, Metsäntutkimuslaitos

METSÄLLISTÄ MIESTUTKIMUSTAKO?

Metsäntutkimuslaitoksen (Metla) Kannuksen tutkimusaseman syyskuussa 1997 järjestämä Mies ja metsä -seminaari ei ollut aivan tyypillinen laitoksen järjestämä tilaisuus. Se poikkesi perinteisistä tutkimuspäivistä eikä sitä sellaisena markkinoitukaan.

Mies ja metsä -seminaari järjestettiin metsän keskellä, erämaisissa tunnelmissa. Päivän päätteeksi siirryttiin ulkoilmaan nuotiotulen äärelle. Seminaarin pääkohteina olivat - kuinkas muuten - metsä, mies ja metsämies ennen, nyt ja tulevaisuudessa. Miehen ja metsän ajoittain kipeääkin suhdetta pohdittiin monelta kantilta; metsän yhteiskunnallista olemista, metsäpoliittisia näkökohtia tai ympäristöetiikkaa unohtamatta.

Esitelmät sisälsivät tutkimustiedon lisäksi raikkaita tuuletuksia ja persoonallista otetta. Myös romantiikka, huumori ja filosofia saivat sijansa. Ylivoimainen enemmistö kuulijakunnasta oli miehiä. Päivän teemaan saatiin kuitenkin myös naisnäkökulma: esitelmöitsijöiden miehisen rintaman rikkoi yksi uskalias nainen meitä miehiä yhtäältä havahduttaneella, toisaalta rohkaisseella alustuksellaan.

Edustiko seminaari miestutkimusta? Raotettiinko tuona kuulaana syyskuun päivänä uutta lehteä metsätieteiden saralla?

Itse asiassa miestutkimuksen elementit olivat laajasti edustettuina seminaarissa. Miestutkimushan voidaan määritellä monitieteiseksi tutkimusalaksi, joka tarkastelee miehen historiallista, kulttuurista ja yhteiskunnallista asemaa sekä miestä sukupuolijärjestelmässä.

Tähän julkaisuun on koottu seminaarin esitelmien pohjalta kirjoitetut artikkelit. Näin metsätieteellisen miestutkimuksen tuoreet näkökulmat saatetaan myös niiden tutustuttaviksi, jotka eivät olleet mukana Mies ja metsä -seminaarissa.

Mikä on miehen ja metsän tulevaisuus? (Kuva: Esa Heino)

Eljas Pohtila
Ylijohtaja, Metsäntutkimuslaitos

SEMINAARIN AVAUS

Miehuusko kadonnut? Mihin se voisi kadota? Näiden muurien halkeamiin? Se ei mahdu niihin. Ei miehuus katoa. Voi muuttaa muotoaan, ei kadota.

Miehuus ei ole miekkojen kalistelua, ei peloittelua eikä vihoittelua

vaan hallitsemista. Pelon hallitsemista ja välinpitämättömyyden ja vihan. Se ei pelkää sotaa, ei rauhaa.

Miehuus on kykyä elää sodassa rauhaa kohden. Se on rauhan rakentamista.

Sen onni

vilja ja puu, silta veden ylitse, korkenevat tornit.

Lassi Nummi runossa "Eerik Akselinpoika Tott".

Tervetuloa tähän seminaariin "mies ja metsä", jonka on järjestänyt Metsäntutkimuslaitoksen Kannuksen tutkimusasema. Minulle on varattu puheenjohtajan tehtävä. Se sopii minulle sikäli, että olen syntynyt melkein metsässä. Kotitalo oli siihen aikaan uloimpana harvaan asutun kylän reunassa suurta tietöntä kairaa vastaan. Muistan kun näin ensimmäisen kerran auton ja sen, että näky ei vastannut kuvitelmaa, mikä minulla autosta oli ollut. Auton näkemisen teki mahdolliseksi kunnan maantie, joka rakennettiin kotitaloni ohi uusia asutusalueita varten. Sinne asutettiin ensin niisanotun vanhan Sallan väkeä, sittemmin muitakin. Suuri metsäerämaa pirstottiin lopuksi aina vain uusilla teillä kun nykyaikainen metsätalous otti sen käyttöönsä.

Metsä, ainakin peräpohjalainen metsä oli nuoren pojan silmissä miesten maailma. Lähtemättömästi on syöpynt mieleen, kun pororaito pyörähtää kartanolle ja kuuraiset miehet työntyvät pirttiin. He toivat terveiset oudosta, kotinurkkia jännittävämmästä ympäristöstä. Erämiehet tartuttivat mielikuvitukseen

vetoavilla tarinoillaan elämänikäisen kiinnostuksen kaikkea erätointa kohtaan. Yksinpä luunkovissa lentojatkissakin oli näkevinään jotakin romanttista hohdetta. Ihailin noita sitkeitä miehiä, jotka ottivat leipänsä ja huvinsakin metsästä. Sitä odotti malttamattomana kasvamista niihin mittoihin, että pääsisi itse mukaan.

Kun lopulta pääsi mukaan, selvisi, että leikki oli niistä hommista usein kaukana. Puolipuhuttu pinotavaran teko käsipelissä on toiseksi kovinta työtä mitä olen koskaan maistanut. Porometsässä saattoi olla viiheteellistäkin, mutta auta armias kun eksyi outoihin maihin ilman karttaa ja kompassia ja ilman kunnan evästä. Siinä tuli äitiä ikävä. Piti oppia valppautta. Ehkä vähän opinkin, mutta silti minut kannettiin kerran metsältä melkein henkiheittona. Se takasi, että elämyksellinen suhde metsään säilyi vahvana.

Menin lukemaan Helsingin yliopistoon metsänhoitajaksi jonkin verran epäroiden. Alku ei vastannut odotuksiani. Harmaa oli teoria vihreän metsän rinnalla! Jatkoin kuitenkin, kun en keksinyt muutaakaan. Tutustuminen metsätieteelliseen tutkimukseen ja muutamiin esimerkillisiin tutkijoihin sytyttivät uudenlaisen kiinnostuksen metsiin. Metsät paljastuivat kiehtovan rikkaiksi eloyhteisöiksi, jotka tarjoavat lo-

puttomasti ihmettelyn ja tutkimisen aihetta. Tutkijakoulutuksen jälkeen metsiin huomasi suhtautuvansa ammatillisestikin toisin kuin aikaisemmin. Ei enää uskonut kaikkiin opinkappaleisiin. Asiat muuttuivat monimutkaisemmiksi ja samalla mielenkiintoisemmiksi. Huomasi valinneensa hienon alan.

Ammatillisesti kenties parhaita aikaa oli toimiminen tutkijatehtävien jälkeen käytännön metsätalouden palveluksessa. Vaikka oli uskonut hallitsevansa alan läpikotaisin, metsätalouden todellinen merkitys maaseudun ja koko Suomen elinkeinoelämälle valkeni oikeastaan vasta silloin. Olen nykyisin varma siitä, että ilman elinvoimaista metsätaloutta Suomi palaa keskiaikaisille asuinsijoilleen, kuten akateemikko Eino Jutikkala on asian ilmaissut. Käytännön metsätalouden palveluksessa ymmärsi myös, miten rohkeasti ja kuitenkin onnistuen meitä edeltänyt sukupolvi oli metsäpolitiikkaa hahmotellut ja miten toimiviksi oli saatu metsätalouden järjestelmät.

On monia huolestuttavia ennusmerkkejä siitä, että koko metsäpolitiikkamme perusta on sortumassa. Puutahan Suomen metsissä on enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Teollisuus investoi kuitenkin kotimaan sijasta ulkomaille. Metsiä otetaan jatkuvasti pois puuntuotannosta ja samalla aktiivisen hoidon piiristä. Metsien pelätään lopulta kuolevan ilmansaasteisiin. Tämä kaikki sen sijasta, että voisimme harjoittaa kestävä metsätaloutta, pitää Suomi asuttuna ja elää hyvin.

Hyvät kuulijat! Kuten huomaatte, seminaarin teema on kolahtanut puheenjohtajaan. Nähtäväksi jää, miten se on kolahtanut teihin muihin tilaisuuden osanottajiin. Kukapa tietää, vaikka tämä seminaari olisi läheläukaus uudelle miestutkimukselle Suomessa. Naistutkimustahan meillä jo on.

Toivotan kaikille hyödyllistä ja, jos mahdollista, hauskaa seminaaripäivää!

Seminaari pidettiin "Partio Jylhässä" (Kuva: Esa Heino/Metla).

Kullervo Kuusela
Emeritus professori, Helsinki

MIES JA METSÄ YHTEISKUNNAN RAKENNEMUUTOKSISSA

Mies ja metsä -käsitteelle rinnakkaisia ovat mies ja meri, mies ja hiekka-aavikko, mies ja jäätikkö. Ne viestivät miehen kyvystä selvitä luonnon armoilla, ihmisten yhteisöjen, sivilisaation ja kulttuurin ulkopuolella. Ne ovat elementtejä, jotka mies on kokenut haasteena, ja jotka ovat ylivoimaisia naiselle, puhumattakaan lapsista. Tosin käsitettä samanlaisena tuskin tunnetaan amatsonien yhteisöissä.

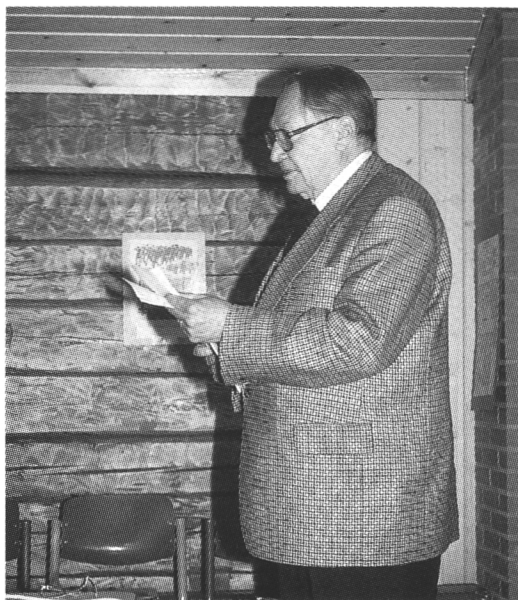
Maassaan suomalaiset ovat eläneet metsän sisällä. He tekevät sitä nytkin. Yksittäistalot, kylät ja kaupungit ovat metsään rajoittuvia saarekkeita. Lentokoneesta katsottuna alla on kuin keski-eurooppalaisen määritelmän mukaista kansallispuistoa.

Ihmislajin säilymisessä miehen biologinen tehtävä on panna lapsi alulle. Naisen osana on kantaa sitä yhdeksän kuukautta, synnyttää ja ruokkia sekä kasvattaa aikuiseksi enemmän tai vähemmän miehen avustamana. Tästä, vain utopistisella geenimanipulaatiolla muutettavissa olevasta työnjaosta seuraa, että mies on fyysis-yhteiskunnallisesti naista vahvempi olosuhteissa, joissa lihasvoima on ainoa tai pääasiallinen energia työssä ja hengissä säilymisessä.

Tuhansia vuosia aina kuluvan vuosisadan puoliväliin asti maata viljelevissä ja karjaa hoitavissa yhteisöissä miehen valtakunta oli kodin seinien ja pihapiirin ulkopuolella, ja naisen valtakunta kotilieden äärellä ja sen lähiympäristössä. Tätä ei muuta se, että yhteistyötä tarvittiin usein olosuhteissa, joissa jokaisen kynnelle kykenevän perheenjäsenen oli annettava kaikkensa hengissä pysymiseksi.

Mitä kauemmaksi kodista, pihapiiristä, pellostä ja laitumista etäännyttiin ja jouduttiin metsän sisään, sitä selvemmäksi tuli miehen valtakunta. Hän korjasi puuta lämmön lähteeksi, rakennuksiin, huonekaluiksi ja työ- sekä kulkuvälineiksi. Hän kaatoi kaskan ja poltti tervan sekä kuljetti työn tulokset kauppapaikoihin.

Eränkäynti metsässä ja vesillä oli miehistä miehistä työtä ja pitkään osa toimeentulon perustaa. Erä-metsä oli myös paikka, jonne mies väistyi luonnon rauhaan kodin ja pihapiirin huolista sekä perheen ki-

nöistä. Kun miehiä oli enemmän kuin yksi, on varmaa, että ensimmäisen illan tulilla joku joukosta virnistä iloisena ja sanoi: Kyllä tämä aina kotiolot voittaa.

Vanhoina hyvinä aikoina metsä oli paikka, jonne mies vetäytyi joutuessaan ristiriitaan yleisen mielipiteen, uskonnon tai lain vartijoiden kanssa tahi kokiessaan itsensä muutoin sopeutumattomaksi. Aleksis Kiven seitsemän veljestä ovat tunnetuimmat suomalaiset sopeutumattomat. He pakenivat järjestäytyntä yhteiskuntaa ja sen velvoitteita Impivaaran metsien suojaan. Siellä he löysivät itsensä ja palasivat aikanaan kunniallisina ihmisinä muiden kunniallisten joukkoon. Myös Eino Leino kuin peto kuoleva hiipi metsän rotkojen rauhaan.

Pohjoismaiden maatalousyhteisöissä karkoitettiin vanhoina aikoina rikollisia metsän synkimpiin sopukoihin harjoittamaan katumusta ja itsensä parantamista.

Ihmiskunnan historia on sotien historiaa ja sota on ollut miesten työtä. Suomessa sodat on käyty metsässä. Siellä on puolustettu koteja, heimojen reviireitä ja yhteistä isänmaata. Metsiä pitkin on hyökätty ja tehty ryöstöretkiä. Metsä on ollut suoja, jonne on kätkeydytty, ja josta vihollinen on yllätetty.

Suomalainen on ollut korpisoturi alkaen nuijamiehistä, Juho Vesaisesta, Vänrikki Stoolin sotilaista ja

päätyen vapaussotaan sekä valtiollisen itsenäisyyden lunastajiin Raatteen tiellä, Summassa ja Ihantalassa. Huonosti olisi Suomen kansan käynyt, elleivät idän puhurien torjujat olisi olleet metsän koulimia miehiä.

Metsätalous, puun korjaaminen ja kuljettaminen sekä uuden puun kasvattaminen ovat olleet näihin päiviin asti miehen työtä. Metsänhoitajien koulutus aloitettiin Etelä-Suomen salojen uumenissa Evolla. Jos tarinoihin on luottamista, paikkaa ei pidetty vain luonnon suurena oppisalinä. Evo oli paikka, jonne säätyläisperheet lähettivät vähemmän onnistuneita poikiaan saamaan ainakin muodollisesti akateeminen koulutus.

Metsänhoitajien ja tutkijoiden koulutus siirrettiin Helsingin Yliopistoon. Keskitason oppilaitokset ovat yhä metsässä tai metsän laidassa. Metsänhoitajat olivat kuluvan vuosisadan puoliväliin asti miehiä lukuunottamatta yksittäisiä naiskummajaisia.

Kansallisesti suurin ja kunniakkain sekä kansainvälisesti tunnetuin metsien miesten saavutus on sodan raunioista jälleenrakentamiselle ja sotakorvausten maksamiselle välttämätön puuhuollon polkaisu maasta sekä samanaikainen metsänhoidon ja -parannuksen kehittäminen turvaamaan kestävä ja edistynyt puuntuotanto. Korjatun puusadon määrä ja lisääntyvä puuston kasvu ovat niin suuret, että niille ei löydy vertaa pohjoisen havumetsän vyöhykkeellä.

Marja Korhosen tutkimuksessa "Metsätalouden ins-

titutionaalinen johtaminen" (Helsingin Kauppakorkeakoulun Julkaisuja B-100) on luettelo Mera-kauden johtajista ja, niinkuin tutkimuksessa sanotaan, "metsätalouden suunnittelueliitistä". He ovat kaikki miehiä.

Aikaisempien aikojen metsäntutkijat ovat myös olleet miehiä. Henkilöhistorioista päätellen, varsinkin uran alkuvaiheissa, monilla heistä oli herkkä korva kaukaisten luonnonmetsien kutsulle. Heidän joukossaan on ollut seitsemän veljeksien tutkimusyhteisöihin vaikeasti sopeutuvia, jotka jouduttuaan ristiriitaan "erehlyttömän auktoriteetin" kanssa ovat hakeutuneet syviin metsiin kokoamaan itseään ja kenttäaineistoja. Useampi kuin yksi on palanut ihmisten ilmoille kunnialliseksi tutkijaksi ja alansa auktoriteetiksi.

Kun koneet tulivat, ja kun metsään meno sekä siellä liikkuminen ja työn tekeminen eivät vaatineet enää raakaa lihasvoimaa, mureni miehen ja metsän perinteellinen suhde. Fyysinen suorituskyky ja yksinkertaiset olosuhteet eivät ole rajoituksia, kun tieverkon peittämään metsään mennään autolla ja kun työ tehdään harvesterin ja metsätraktorin ohjaamossa. Nainen selviää kaikista tehtävistä yhtä hyvin ja henkilöstä riippuen paremminkin kuin mies. On enemmän kuin symbolista arvoa sillä, että Suomen Metsänhoitajaliiton puheenjohtaja on miesvaltaisen ammatikunnan äänestämä nainen.

Naisen nousua miehen rinnalle metsähenkilönä on

Kuva1. Metsään menoa Luton Rupisulijärvillä (Kuva: Kullervo Kuusela).

Kuva 2. Aina tämä kotiolot voittaa (Kuva: Veikko Kuusela).

edistänyt lihasvoiman konevoimaksi muuttumisen ohella toinenkin tekijä, jota ei ole huomattu tai josta ei ole haluttu keskustella. Se on syntyvyyden säätely, tai hienommin sanottuna perhesuunnittelu. Ehdonvallasta riippuva lapsen kantaminen ja synnyttäminen eivät ole enää naiselle samanlainen metsään menon este kuin aikaisemmin. Perinteellinen roolijako ja siitä johtunut miehen etulyönti metsään ovat kadonneet.

Metsän työmenetelmistä keskusteltaessa on sanottu naisnäkökulmasta, että jos Mera-kauden eliitti ei olisi ollut pelkästään miehiä, niin ei olisi jouduttu "kovan teknologian tehometsätalouteen". En ole samaa mieltä.

Jos naisia olisi ollut vastuullisina päättäjinä sodan jälkeisessä metsätaloudessa, niin puuhuollon käynnistäminen ja metsävarojen kehittäminen olisi toteutettu samalla tavalla kuin tapahtui.

Tunnen useita metsää omistavia naisia, joiden päätöksiin perustuva puun kasvatus ja tuotanto ovat niin johdonmukaisen "kovaa" taloudellista yrittämistä, että samaan pystyy harva mies. Jokin aika sitten yhtä heistä haastateltiin Maaseudun Tulevaisuudelle leimikolla, joka oli osa 27 000 kuutiometrin puukauppaa. Hän kiteytti metsänhoitonsa periaatteen: "Minun metsässäni ei ole 80 vuotta vanhempia kuusikoita".

Nykynaiset hakkaavat miehet niin sanottujen voimasanojen käytössä. Miksi he eivät olisi yhtä kovia puun tuotannossa.

Ylikansallisen ympäristöliikkeen harhauttamassa yhteiskunnassa metsätaloutta muutetaan puuntuotantoa tuhoavaksi ekoleikiksi, jonka tulokset ovat biologisen monimuotoisuuden kannalta merkityksettömät, mutta saadaan aikaan metsän uudistamista haittaavia jätöpuita, vesottuvia uudistusaloja, aukkoisia taimikoita

ja hoitamattomia nuoria metsiköitä. Tätä muotiliikettä ohjaavat ympäristöliikkeen pelottamat miehet yritysjohtajina ja metsänhoidon toimihenkilöinä.

Olen näkeväni taivaan merkkejä, joiden mukaan paluuta metsänhoidon alennustilasta järkevään puun kasvattamiseen ja tuotantoon saattavat tulla johtamaan naiset.

Onko perinteellisestä miehen ja metsän suhteesta enää mitään jäljellä? Sen lisäksi, että mies on tulevaisuudenkin sodan korpisoturi.

Villiä kaukaista metsää ei ole enää edes sopeutumattoman pakopaikaksi. Sitä tarvitsevalle miehelle on metsää vain kehitysmaatehtävissä tai hetkellisinä harhoina metsän ympäröimissä tunturi- ja korpihoitelleissa.

Eränkäynti elinkeinona on loppunut. Ajankulumsästy ja kalastus näyttävät olevan ainakin toistaiseksi miesvaltaisia. Kun metsästy- ja kalastusporukka on niin kaukana metsässä, että sinne ei kuulu moottorin ääni lähimmältä tieltä, mies voi kokea menneen hyvän ajan illuusion. Kun hän iltanuotiolla paistaa HK:n sinistä lenkkiä ja korkkaa olutpullon, hän voi vielä sanoa kavereilleen: Kyllä tämä aina kotiolot voittaa.

Puheenjohtajan provosoimana ja olettamalla, että olen iässä, jossa itsearvostelu on saanut lisää vapauden asteita, vien aiheen hyvin henkilökohtaiselle tasolle.

Edellä tuli sanotuksi, että metsä on ollut paikka, jonne yhteisönsä sopeutumaton tutkija on voinut väistyä hakemaan mielenrauhaa ja laatua palata takaisin yhteiskelpoisena.

Niinkuin kaikissa hyvissä tarinoissa, oli kerran nuori metsänhoitaja ja hänellä aihe metsänarvioinnin opinäytteeksi. Aihe ei sopinut alan "erehtymättömän auktoriteetin" kuvioihin. Viedäkseen puolivalmiin opinäytteensä päätökseen hän meni Metsäntutkimuslaitoksesta Metsähallituksen palvelukseen, missä hän sai tehtäväkseen kävellä, kartoittaa ja arvioida metsää Lapin viimeisissä suurissa erämaissa. Vuorokausi koostui 8 tunnista metsänkävelyä, 8 tunnista asennon ylläpitoa, ruuan laittoa, kalastusta ja lueskelua, ja 8 tunnista nukkumista. Ensimmäisenä syksynä, pakkasen ja lumen tultua lueskelu vaihtui opinäytteen suomalais-saksalaisen terminologian valmistamiseen honkatulen lämmössä.

Yksinkävely metsässä on tehokkaimpia ajatuksen lennon vapauttajia. Metsänarvostelija löysi mie-

Kuva 3. Illan ateria (Kuva: Veikko Kuusela).

likuvien ja sanojen ryhmittelystä keinon ratkaista ristiriitojaan. Ne ratkesivat silloisissa tunnelmissa riemukkaasti:

*Kysyin tietä lappalaisen kairan yli ihmisiin.
Vastaus kuin kappalaisen tuota pikaa annettiin.
Katso pilkkaa honkapuussa, heinäsuovaa jokisuussa.
Sitten suuren kuusen luota pitkospuita pitkin suota.
Monet ovat merkit siellä ennen kuljetulla tiellä.
Löysin pilkat honkapuista, heinäsuovat jokisuista.
Polut kulki mikä minne. Tyystin eksyin metsään sinne.
Polun merkki lappalaisen on kuin ilman pilvi,
tahi lastu veen,
niinkuin kirkon kappalaisen tienviitta taivaaseen.*

Tässä mielenrauhan ratkaisussa kappalaisparka joutui loppusoinnun vuoksi sijaiskärsijäksi korvaamaan tieteen "erehtymätöntä auktoriteettia".

Mies ei ole kuitenkaan koskaan metsässä yksin. Hän kuljettaa mukanaan kuvaa naisesta. Kun hän on valmistanut aterian, syönyt sen ja pessyt astiat virtaavassa vedessä, hänen maailmansa kallistuu:

*Katson veden vinoa pintaa
pää kivellä kosken laidan.*

Yöllä hän herää teltassa ja ulos pistäytyessään saa aistimusvoimaisen kokemuksen:

*Näin sinut yöllä yli sarojen kulkevan.
Näin viitan aukeavan ja käden sen sulkevan.*

Nainen voi olla metsässä läsnä muutoinkin kuin näkyinä. Silloinkin sanojen yhdistelmät tuovat ratkaisun.

*Metsätähti ruskea, ihan totta, oli tänään purolla.
Kertoi onkineensa taimenia kaksi.
Vaikka yhden sai, pani toisen jutun kukkuraksi.
Kilpaa ongimme ja jäimme kalatta. Ihan totta.*

Öiden unettomia tuokioita:

*Kasteen raskas niittyvillan nukka, angervo ja leinikki.
Kasteen kevyt usvaharso kylän yllä.
Aamulintu tiukkuu. Puro kohisee.
Jo vaalenevat pilven laidat.*

Varomattoman liikkeen lopputilitys:

*Ajatustesi kalat, ne kaikki karkoitin pois.
Vain vihreä vesi ja tyyni helle jäivät.
Ja lumme jäi.
Nyt kalat katsovat pohjamudasta seisovin silmin.*

Kun mies on metsässä, hän kokee tapahtumisen suhteellisuuden hyvin eri tavalla kuin ihmisten ilmoilla. Häntä ei auta yritys lukea Einsteinin suhteellisuusteoriaa ja hänen on vaikea uskoa, että on mahdollista liikkua edestakaisin ajassa, olevaisuuden neljännessä ulottuvuudessa. Mutta taksaattori löytää tähänkin ratkaisun:

*Tuuli työntää suvannossa vasten virtaa vettä.
Ajattomuus maalle nousee törmän jyrkännettä.
Palaa laine lähtehille kevätpuuron kautta.
Ota mukaan alas tullut raskas tukkilautta.
Vesiratas pysähdyt, kiven kierto käännä.
Jauhot jauha jyviksi ja mylly lukkoon väännä.
Hetteisiinsä kohta näen veden katoavan,
munankuoreen sorsanpojan piiloon sukeltavan.
Ajattomuus, vielä hetki ponnistella malta.
Pian nähdään mitä löytyy aallon juoksun alta.*

Metsäsuhteellisuuden selkokielisyyttä ehkä lisää, kun sanon: Aallon juoksun alta löytyi, jos ei muuta, niin metsäarvioinnin professori, joka saattoi joskus kuvitella olevansa "erehtymätön auktoriteetti".

Matti Palo
 Professori, Metsäntutkimuslaitos

TARVITAANKO VIELÄ MIESTÄ METSÄTÖISSÄ?

Metsureiden ajolähtö?

Metsätalouden työpanos kasvoi viime vuosisadan puolivälin 50 000 työvuodesta 200 000 työvuoteen tämän vuosisadan puoliväliin mennessä (kuva 1). Metsätöiden koneellistamisen myötä työpanos on laskenut tuosta kaikkien aikojen huipusta 22 000 työvuoteen tänä vuonna. Metsätalouden harjoittajien ja heidän perheenjäsentensä oma työpanos on muuttunut vastaavassa suhteessa (Elovirta 1987).

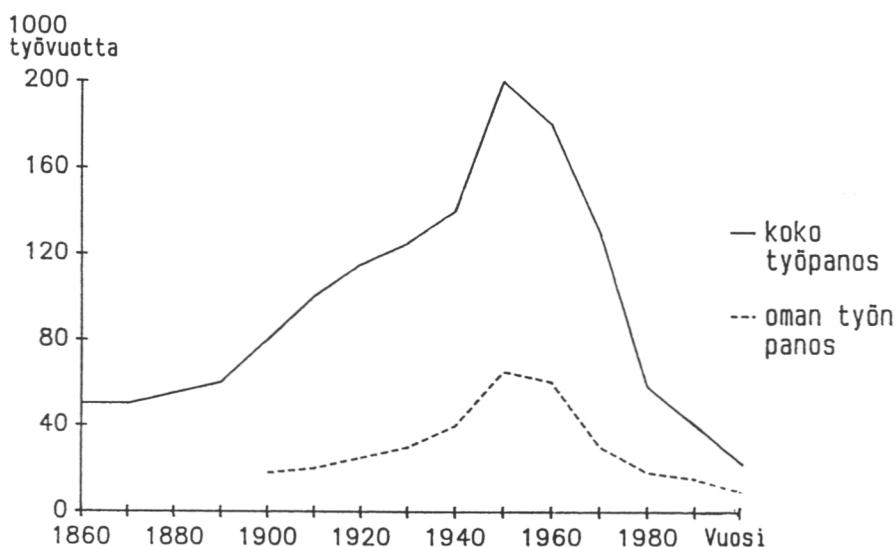
Metsäteollisuuden työpanos oli 1960-luvun alkuun saakka merkittävästi metsätaloutta alempana. Sen jälkeen metsäteollisuus on työllistänyt metsätaloutta enemmän. Metsäteollisuus työllistää vuonna 1998 hieman yli kolminkertaisesti metsätalouteen verrattuna. Koko metsäsektorissa työskentelee tällöin noin 95 000 henkeä, lisäksi paperin jatkojalostusta tekevän graafisen teollisuuden palveluksessa on noin 34 000 henkeä (Elovirta 1995, 1997).

Metsäsektorin osuus koko kansantalouden työvoimasta oli 15 % vuonna 1945 ja 4 % vuonna 1998. Metsätalouden osuudet olivat vastaavasti 10 ja 1 %, loppuosuuksien jäädessä metsäteollisuudelle. Met-

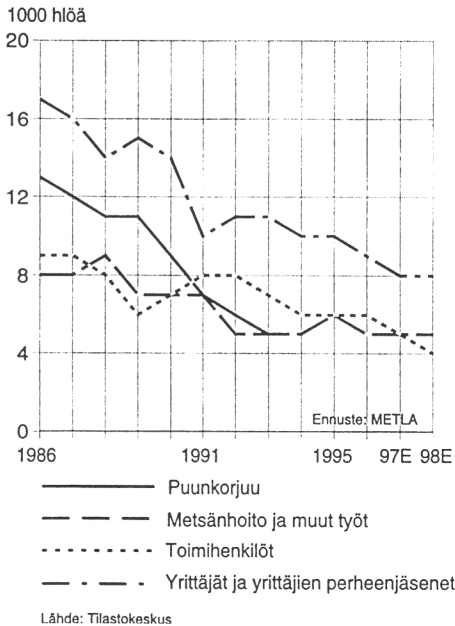

säteollisuuden työttömyysaste on pysytellyt 1990-luvulla hieman koko kansantalouden keskiarvon alapuolella, kun taas metsätalouden työttömyys arvioidaan 24 prosentiksi eli 10 prosenttiyksikköä keskiarvon yläpuolelle. Samanaikaisesti on maatalouden työttömyys ollut vain puolet kansantalouden keskiarvosta (Elovirta 1995, 1996, 1997).

Metsätalouden työllisyys on alentunut jyrkimmin

Kuva 1. Metsätalouden työpanos 1860-2000 (palkatun työn panos=koko työpanos miinus oman työn panos) (Elovirta 1987).

Kuva 2. Metsätalouden työllisyyden kehitys vuosina 1986–1998 (Elovirta 1997).

puun korjuussa ja metsätalouden harjoittajien tekemässä omassa työssä (kuva 2). Työllisyys on toistaiseksi säilynyt parhaiten toimihenkilöillä ja metsänhoitotoissa. Lähes puolet metsureista on työttöminä (Elovirta 1997). Laajaa työttömyyttä pidetäänkin yleisesti maamme pahimpana yhteiskunnallisena ongelmana, joka synnyttää merkittäviä kustannuksia kansantaloudelle, valtiontaloudelle ja työttömille kansalaisille (Pohjola 1998). Toisaalta työllisyyden arvioidaan tuovan tulojen ja sosiaaliturvan lisäksi lisää ihmisuhteita, itsetuntoa ja elämän sisältöä.

Metsätaloudessa on siis työvoiman eli inhimillisen pääoman merkitys ollut pääsuuntaisesti alenemassa. Inhimillisen pääoman vajaakäyttö on metsäammattikunnassa herättänyt syvimmissä lamassakin vain harvoin huolestumista (Palo ja Elovirta 1995). Myös metsätalouden konepääoman tehon käyttö on jäänyt vähemmälle huomiolle (Vaara 1998). Sen sijaan puustopääoman vajaakäytön ongelmien ratkaisemisesta on metsäammattikunta ollut laajasti huolestunut. Siitä on jopa toteutettu mittava tutkimusohjelma (Hänninen 1998).

Edellisen katsauksen perusteella voidaankin perustellusti asettaa tämän artikkelin otsikon kysymys ”Vieläkö miestä tarvitaan metsätoissa”? Sitä tarkastellaan tässä artikkelissa sosiaalisen kestävyuden, kilpailun ja yrittäjyyden sekä innovaatiojärjestelmän näkökulmista. Yhtenä tämän artikkelin motiivina on ollut tar-

kastella tutkijoiden Metlan työllisyystalkoissa vuonna 1995 arvioiman 50 000 uuden työpaikan option realistisuutta ja toteutumisen esteitä (Palo ja Elovirta 1995).

Sosiaalinen kestävyuden sisältö?

Metsätalous voidaan määritellä inhimillisen pääoman eli työvoiman ja sen osaamisen, metsäpääoman ja ihmisen luoman pääoman eli raha- ja muun reaali-pääoman sekä sosiaalisen pääoman eli instituutioiden tehokkaaksi yhdistämiseksi tavaroiden ja palveluiden tuottamiseksi kansalaisten ajallisesti ja alueellisesti vaihtelevien tarpeiden tyydyttämistä varten. Metsätalouden tuotannossa tähdätään siis kansalaisten hyvinvoinnin vähentymättömään ylläpitoon metsälain tarkoituksen mukaan tai hyvinvoinnin kohottamiseen, jos ohjeeksi otetaan hallituksen talouspolitiikan päämäärät (KTM 1996).

Perinteisesti on raakapuu ollut metsätalouden tärkein tuote. Niinpä metsätalouden kestävyuden sisältö määriteltiin 1990-luvun alkuun saakka hakkuumahdollisuuksien jatkumisena sukupolvesta toiseen vähentymättöminä. Yhdistyneiden kansakuntien ympäristön ja kehityksen kongressi Rio de Janeirossa vuonna 1992 laajensi metsätalouden kestävyuden käsitettä sisältämään sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyuden. Kongressin hyväksymissä metsäperiaatteissa sosiaalinen kestävyys oli mainittu ensimmäisenä ja lopuksi lueltiin siihen läheisesti liittyvät kulttuuriset, henkiset ja uskonnolliset tarpeet (cultural and spiritual needs) (Palo 1993).

Suomen vuonna 1997 voimaan astunut metsälaki omaksui tämän laajan kestävyuden käsitteen seuraavan sisältöiseksi. ”Tarkoituksena on edistää metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hoitoa ja käyttöä siten, että metsät antavat kestävästi hyvän tuoton, samalla kun niiden biologinen monimuotoisuus säilytetään”. Sosiaalisen kestävyuden sisältöä ei siinä täsmennetä lisämääreillä, kuten tehdään taloudellisen ja ekologisen kestävyuden suhteen.

Metsälaista ja metsätalouden rahoituslaista löytyy myös monia keinoja taloudellisen ja ekologisen kestävyuden edistämiseksi, mutta vain vähän kohtia, jotka hyvällä tahdolla voidaan tulkita sosiaalisen kestävyuden tukemisen keinoiksi. Sellaisiksi voitaisiin tunnistaa ”tarpeellisten tahojen” osallistumismahdollisuus alueellisten tavoiteohjelmien laadintaan (4. pykälä) sekä asutuksen tai viljelyn suojaaminen tuu-

Metsäläkitoimikunta ehdotti metsätalouden kestävyys-
teen vain taloudellista ja ekologista näkökohtaa. So-
siaalinen kestävyys tuli mukaan vasta ministeriön
tekemässä jatkovalmistelussa, sen jälkeen kun met-
säpolitiikan tutkijat olivat tähdentäneet sen tärkeyttä
Metsälähdessä (Hellström ja Palo 1996).

Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta antaa
mahdollisuuden työllisyystöiden toteuttamiseen nuor-
en metsän hoitamiseksi ja energiapuun korjaamiseksi
työllisyysvaroin (11. pykälä). Muita keinoja ei tästä-
kään laista löydy metsätalouden työllisyyden ja pai-
kallistalouden tukemiseen, vaikka ne voidaan tulkita
metsätalouden sosiaalisen kestävyysavainkohdiksi
(FAO/ECE/ILO 1997, Saastamoinen 1996).

Instituutioiden valmius tukea metsätalouden kestävä
kehitystä on myös osa sosiaalista kestävyttä vahvis-
tettujen kansallisten kriteereiden ja indikaattorien
mukaisesti (Eeronheimo ym. 1997). Metsälainsäädä-
ntö sekä kauppa-, teollisuus-, ympäristö-, kilpai-
lu-, työ-, opetus- tutkimus- ja verolainsäädäntö sekä
vastaavat politiikan lohkot ja muut instituutiot toi-
meenpanon mekanismeineen ovat tärkeitä osia tässä
instituutiot-ryhmässä.

Viime aikoina on korostettu perinteisen investointi-
strategian sijaan julkisen politiikan roolia erityisesti
kilpailu- ja tutkimustrategioiden luomisessa (KTM
1996). Seuraavaksi tarkastellaankin näiden lohkojen
avaamia mahdollisuuksia metsätalouden sosiaalisen
kestävyyden ja erityisesti työllisyyden tukemiseksi
ja kohottamiseksi. Sosiaalisen kestävyys tunnistami-
nen tasavertaiseksi metsäpolitiikkamme päämää-
räksi taloudellisen ja ekologisen kestävyys rinnalla
edellyttäisi seuraavassa ehdotettujen näkökohtien ot-
tamista kansalliseen metsäohjelmaan sekä eräitä muu-
toksia metsälakiin.

Yrittäjyyttä kilpailun avaamisella?

Metlan työllisyystalkoissa tammikuussa 1995 tutkijat
esittelivät tuloksinaan, että metsätalouteen ja puu-
teollisuuteen voitaisiin luoda 50 000 uutta välitöntä
työpaikkaa ja saman verran välillisesti muille toimi-
aloille (Palo ja Elovirta 1995). Metlan metsätalkoiden
saamasta mittavasta julkisuudesta huolimatta metsä-
talouden työllisyys on vain alentunut. Olivatko tut-
kijat ylioptimistisia vai ovatko metsätalouden mark-
kinat niin suljettuja, ettei uusille yrittäjille ole tilaa?

Jälkimmäinen näkökulma on saanut vahvistusta uu-
dessa väitöskirjatutkimuksessa (Vaara 1998). Sen

mukaan puunkorjuun palvelujen markkinat puuttuvat
lähes kokonaan, koska korjuu myydään yleisimmin
pystykaupoissa puukauppaan paketoituna ja puun toi-
mituskaupat on kutistettu vähiin niin pienellä han-
kinta- ja kantohinnan erolla, että se ei peitä todellisia
korjuukustannuksia. Metsäyhtiöt siis myyvät korjuu-
työtä pystykaupoissa polkuhinnoiteltuna. Tällä ja toi-
mituspuun torjunnalla luodaan esteitä kilpailijoiden
tulolle puun ja korjuutyön markkinoille. Etenkin itse-
näiset sahayritykset ovat olleet vaikeuksissa hyvä-
laatuisen sahatukin ostoissa.

Vain metsäteollisuuden omat puunhankintayksiköt ja
muutama suurmetsänomistaja ovat olleet oikeutettuja
hankkimaan puuta suoraan tehtaille. Tällöin vapaan
yrittämisen edellytykset optimaalisten koneyhdis-
telmien ja organisaatioiden käyttöön koko ketjussa
kannolta tehtaalte ovat puuttuneet. Yritysten ylin joh-
to ei ole myöskään pystynyt vertailemaan omien han-
kintayksiköidensä puunhankinnan kustannustehok-
kuutta markkinahintoihin tehtaan portilla.

Vahvoja markkinoille pääsyn esteitä on myös muilla
metsätalouden palvelujen markkinoilla, kuten metsä-
talouden suunnittelussa ja metsänhoitotoissa. Metsä-
keskukset ylläpitävät lähes täyttä monopolia metsä-
suunnittelussa, koska ne alihinnoittelevat tuotteensa.
Tämä on niille mahdollista, koska valtio tukee mit-
tavasti niiden toimintaa. Aivan näihin saakka metsä-
suunnitelmia on pidetty kansallisten suunnitelmien
jatkeena, joilla kestävä metsätalous viedään tilakoh-
taiseksi toiminnaksi.

Metsäsuunnitelmat ovat vähentämässä metsätalouden
harjoittajien epätäydellistä tietoa metsälöstään ja
edistävät siten päätöksentekoa. Tämän vuoksi on ta-
lousteoreettisesti oikeutettua antaa julkista tukea met-
säsuunnitteluun, mutta nykykäytäntö luo esteen uu-
sien yritysten tulolle suunnittelumarkkinoille.

Koska suunnitelmat ovat merkittävä väline metsäta-
louden harjoittajien virittämiseksi todelliseen yritys-
toimintaan, olisi olemassa hyvät perusteet avata suun-
nittelumarkkinat kilpailulle. Näin saataisiin myös
kilpailun kautta entistä parempia suunnittelumalleja.

Metsänhoitoyhdistyslain muutos on käynnissä vuon-
na 1998. Lakisääteinen metsänhoitomaksu yhdistys-
ten perusrahoitukseen on tarkoitus jäädä voimaan.
Sen metsänhoitotoiden markkinoiden kilpailua vää-
ristävää vaikutusta ei ole kuitenkaan riittävästi poh-
dittu. Nykyisinhän yhdistyksillä on alueillaan tällä
maksulla turvattu kilpailuetu, joten uusien yritysten
on vaikeaa päästä alalle (Palo 1993).

Metsänhoito yhdistyslaki oli tarpeen 1950-luvun alussa, jolloin metsätalous ja yhteiskunta olivat aivan toisessa kehitysvaiheessa. Nykyisin laki voitaisiin kumota, jolloin alan kilpailun esteet poistuisivat ja uudelle yritystoiminnalle avautuisi mahdollisuuksia. Lain kumoamisen edellytys kuitenkin on, että myös puun toimituskaupat tehtaille ja tienvarteen sekä korjuupalvelut avattaisiin kilpailulle. Silloin valtaosa yhdistyksistä löytäisi uuden taloudellisen pohjan toimintansa jatkamiselle.

Yrittäjyyttä puun polton tukemisella!

Puun poltto on ollut Suomessakin viime aikoina lisääntymässä. Ruotsissa on vastaava muutos ollut kuitenkin paljon nopeampaa, koska siellä on fossiilille polttoaineille luotu kaksihintajärjestelmä, jonka mukaan teollisuudelle on turvattu kansainvälisesti kilpailukykyinen hinta. Sen sijaan kiinteistöjen lämmitykseen on fossiilisten polttoaineiden hintaa korotettu ympäristöverolla (Selby ym. 1998).

Ruotsin menettelyä voitaisiin soveltaa myös Suomeen, koska puun polttaminen korvaisi fossiilisten polttoaineiden käyttöä ja vähentäisi siten uusiutumattomiin luonnonvaroihin perustuvia päästöjä kasvihuoneilmiön vahvistamiseksi. Näin siis veroilla vähennettäisiin negatiivisia ulkoisvaikutuksia, mikä olisi talousteoreettisesti oikeutettua.

Puun polttamisesta syntyy myös hiilidioksidipäästöjä, mutta polttopuun hakkuut perustuisivat kestävä metsätalouden harjoittamiseen. Nykyiset polttopuureservit lahoavat ilman lisäkäyttöä metsiin, jolloin hiilidioksidi vapautuisi joka tapauksessa luontaisesti puiden ja hakkuutähteiden lahotessa. Yksistään hakkuutähteissä on olemassa vuosittain nykyteknologialla korjuukelpoiseksi arvioitu 6 miljoonan m³:n reservi, josta vain sadasosa on ollut käytössä (Hakkila ym. 1997).

Kioton joulukuussa 1997 tehty protokolla kansainvälisen ilmastopimuksen toimeenpanosta velvoittaa Suomen muiden sopimusmaiden ohella vähentämään kasvihuonekaasujen päästöjen määrää kahdeksalla prosentilla alle vuoden 1990 tason vuosiin 2008-2012 mennessä. Tästä tulee lisäkannustin puun polton lisäämiseen.

Kun samalla myös on kirkastunut, että maamme ylivoimaisesti suurimmat hiilivarastot ovat soissa, niin turpeen polton vähentämiseen voi syntyä lisäpainetta (Kauppi 1997). Ilmastopimuksen toimeenpanto voi

siten puun polton lisääntyessä tuoda lisää yrittämisen mahdollisuuksia ja työllisyyttä.

Yrittäjyyttä jatkojalostuksella!

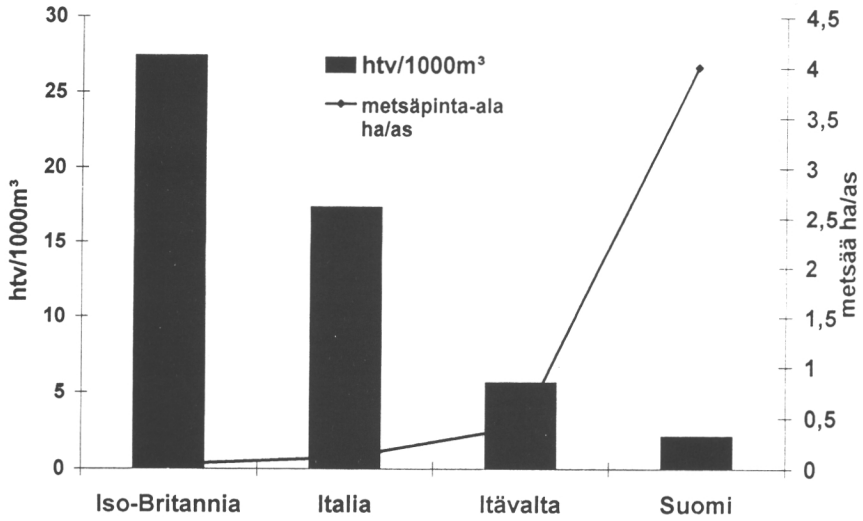
Raaka-aineiden jalostusastetta voidaan mitata niiden arvolla painoyksikköä kohden. Suomen metsäteollisuuden vientituotteiden kilohinnat ovat moniin muihin tuotteisiin nähden matalia. Painotuotteet, huonekalut, rakennuspuusepäntuotteet ja puutalot edustavat pisimmälle jalostettuja tuotteita, mutta niiden osuus metsätuotteiden viennin arvosta on vain muutamia prosentteja (Välitalo 1989).

Suomen metsätuotteiden jalostusaste on pahimpia kilpailijoita Kanadaa ja Ruotsia selvästi korkeampi, mutta kilohintoina viennin jalostusaste on edelleen matala. Metsäteollisuuden perustuotannosta jatkojalostetaan vain noin kymmenesosa ja lähinnä kotimarkkinoille. Silti jatkojalostuksen osuus on lähes puolet koko metsäteollisuuden työllisyydestä (Selby ym. 1997).

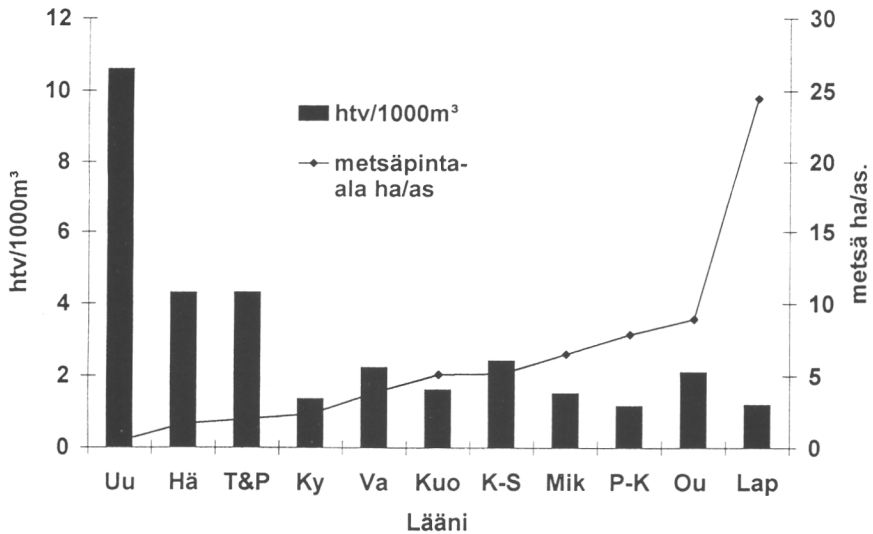
Metsätuotteiden jalostusasteen merkitystä työllisyydelle on selvitetty laskemalla työpanosintensiteetti henkilötöyvuosien ja tuotantoon käytetyn raakapuupanoksen suhteena. Kansainvälisessä vertailussa vuonna 1994 kutakin teollisuuden käyttämää miljoonaa kuutiometriä kohden syntyi Suomessa 2100, Itävallassa 5700, Italiassa 17 300 ja Iso-Britanniassa 27 400 työpaikkaa (kuva 3). Metsäala asukasta kohden alenee maiden kesken samassa järjestyksessä. Runsaiden metsävarojen Suomessa metsäsektorin työpanosintensiteetti on matala, mutta niukkojen metsävarojen Iso-Britanniassa korkea.

Raakapuulaji	Käyttö 1994-96	
	milj. m ³ /v	% hakkuumahdollisuuksista
Mäntytukki	10,5	66
Kuusitukki	13,2	74
Koivutukki	1,4	74
Mäntykuitu	11,2	90
Kuusikuitu	10,5	97
Koivukuitu	10,0	156
Mänty	21,7	77
Kuusi	23,7	84
Koivu	11,4	137
Yhteensä	56,8	87

Taulukko 1. Teollisuuden puunkäyttö ja hakkuumahdollisuudet (Sevola 1997).

Kuva 3. Työpanosintensiteetti ja metsäpinta-ala/asukas Iso-Britanniassa, Italiassa, Itävallassa ja Suomessa v. 1994 (Elovirta ym. 1998).

Kuva 4. Työpanosintensiteetti ja metsäpinta-ala/asukas lääneittäin Suomessa v. 1996 (Elovirta ym. 1998).

Suomessa lääneittäin lasketut työpanosintensiteetit noudattavat pitkälle maittaisen vertailun antamaa säännönmukaisuutta (kuva 4). Vuonna 1996 korkeimmat arvot löytyvät kolmesta eteläisimmästä läänistä,

joissa metsäala asukasta kohden on matalimmillaan. Vastaavasti runsaimpien metsävarojen lääneissä Pohjois- ja Itä-Suomessa työpanosintensiteetit edustavat matalinta tasoa.

Edellisten vertailujen pohjalta on tehty suuntaa-antavia laskelmia työllisyyden lisäämiseksi Suomessa eräillä vaihtoehtoisilla tavoilla. Jos ensiasteen metsäteollisuuden tuotannon rakenne säilytetään ennallaan, mutta nykyinen jatkojalostuksen aste kaksinkertaistettaisiin 20 prosenttiin, niin voitaisiin luoda 65 000 uutta työpaikkaa. Tässä oletetaan, että raaka-puun käyttö ei lisääntyisi (Elovirta ym. 1998).

Kuitupuun kestävät hakkuumahdollisuudet ovat olleet täyskäytössä, mutta tukkipuulla selkeästi vajaa-käytössä (taulukko 1). Tältä pohjalta näyttää realistiselta laskelma, jossa tukin käyttöä lisättäisiin 10 milj. m³:llä, jolloin myös hakkeen käyttö lisääntyisi 40 prosentilla. Tämä vaihtoehto antaisi 35 000 työpaikkaa lisää vuositasolla. Jos tämä ja edellinen vaihtoehto toteutettaisiin yhtäaikaan syntyisi 100 000 lisätyöpaikkaa (Elovirta ym. 1998).

Luontoyrittämisen mahdollisuudet?

Luontoyrittäminen on määritelty sisältämään luonnonantimiin ja luonnon tarjoamiin elämyksiin perustuvaa pienimuotoista yrittäjyyttä. Marjojen, sienten ja yrttien keräily ja jatkojalostus sekä luontomatkailu on esitetty tyypillisinä yrittäjyyden kohteina. Luontoyrittäminen on usein kausiluonteista ja tarjoaa lisäansioita muun toimeentulon ohella. (MMM 1998a, Elovirta 1995).

Työryhmä arvioi, että luontoyrittämisen mahdollisuuksia on vielä runsaasti hyödyntämättä. Marjoista, sienistä ja yrteistä vain murto-osa kerätään talteen. Suomessa kerättävien luonnonmarjojen arvo on noin 0.6 mrd mk. Keräilyä tehostamalla näyttäisi olevan mahdollista kolminkertaistaa nykyinen arvo. Myös elämys- ja luontomatkailulla arvioidaan olevan hyvät kehitysmahdollisuudet, mutta ne vaativat tuekseen tutkimus- ja kehitystyötä, neuvontaa ja verkostoitumista (MMM 1998a).

“Villi Pohjola” on Metsähallituksen kehittämä tuote luontoyrittämisen alalla. Eränkäynti, kalastus ja muut luontoelämykset majoitus-, muonitus- opastus- ja kuljetuspalveluineen ovat tuotepakettien osia. Metsähallituksen kämpät ja muu infrastruktuuri sekä asiantuntemus on tämän tuotteen kärkenä, jonka varaan on perustettu pienyrittäjien verkosto. Matkailijoille tarjolla olevien tuotteiden selosteet ja matkaehdot on saatavissa julkaisuna (Metsähallitus 1997).

Metsämatkailu tapahtuu talousmetsissä ja poikkeaa siten luontomatkailusta, joka rakentuu erityisten luon-

nonnähtävyyksien varaan. Metsämatkailussa sovitaan yhteen metsien hoidon ja käytön, puunkäytön sekä ympäristövastuullisen matkailun kehittämis-tavoitteita.

Metsämatkailussa vieraita tutustutetaan metsätalouden ja -teollisuuden käytännön toimintaan. Siinä vieraat voivat osallistua esimerkiksi karsintaan ja puiden istutukseen tai taimikon perkaukseen sekä seurata monitoimikoneen tai sahalaiteksen työskentelyä. Metsämatkailijalle on tarjolla myös yöpymistä laavulla tai iglussa ja majoittumista metsätaloutta harjoittavien perheiden tiloihin.

Metsämatkailu vaatii kehittyäkseen tuotepakettien suunnittelua ja markkinointia sekä verkostoitumista. Kylätoimikunnat, kotiseutu- ja museoyhdistykset, nuorisoseurat, työväenyhdistykset ja koulut voisivat yhteistyönä kehittää paikkakunnalle sopivia metsämatkailun ohjelmapaketteja. Kasvava osa matkailijoista etsii aktiivilomaa, jossa voi itse osallistua uusiin elämyksiin (Turunen 1995).

Pienyritysten kehittäminen unohtettu ?

Pienyritysten kehittämistä pohditaan tässä aiemman (Palo 1993) pohjalta. Pienet ja keskisuuret yritykset ovat osoittautuneet suuryrityksiin nähden erityisen innovatiivisiksi aloilla, joilla tuotekehittelyn pääomakynnys ei ole liian korkea. Metsätaloudessa ja puuteollisuudessa ilmeisesti voisi olla tällaisia innovointikykyisiä yrityksiä selvästi nykyistä enemmän. Paperiteollisuudessa puolestaan pääomakynnys on pienyrityksille liian korkea.

Pienten ja keskisuurten yritysten osuus teollisuudesta on Suomessa monia muita teollisuusmaita pienempi. Lisäksi laman aikana näiden yritysten määrä alkoi vähentyä. Taloudellinen kasvu edellyttää kuitenkin uusien pienyritysten syntymistä, koska ne ovat innovaatioherkkiä ja tuovat mukanaan lisää markkinatalouden kaipaamaa kilpailua. Julkista tukea pienyritysten kehittämiseen kaivataankin juuri näiden näkökohtien vuoksi.

Metsätalouden perinteiseen korporatiiviseen suunnitelmatalouteen perustunut metsäpolitiikka unohti pienyrityksen merkityksen. Vasta 1980-luvun puolivälistä alkaen on tutkittu ja keskusteltu päätöksiä metsätalousyrittämisestä sekä yhdistetystä maa- ja metsätaloustuotannosta. Nyt kaivataankin myös innovaatioiden ja kilpailun näkökulmista pikaisesti toimenpiteitä metsätalouden siirtämiseksi ympäris-

tötietoiseen markkinatalouteen.

Perhemetsätaloutta on ryhdytty mainostamaan Suomen metsätalouden kansainvälisenä valttina. Perheyrittöystoiminta lieene Suomessa vähäistä verrattuna esimerkiksi Tanskaan ja Keski-Eurooppaan. Ravintola- ja majoitustoiminta, leipomo ja muu elintarvikkeiden jalostus sekä maa- ja metsätalous samoin kuin piensahaustoiminta ja sahatavaran jatkojalostus sopisivatkin meillä hyvin perheyrittöystoiminnalle. Vaikka perheet valtaosin harjoittavat meillä maataloutta, ovat ne olleet enemmän maataloustuottajia kuin maatalousyrittäjiä valtion ylipunsaan holhouksen vuoksi. Metsätalous tarjoaisi eri perheenjäsenille vaihtelevansisältöisiä haasteita. Perheyrittöys olisi myös joustava selviytyjä suhdannevaihteluista ja lamasta.

Tarvitaanko metsäosaakeyhtiötä?

Tilojen pirstoutuminen, metsänomistajien ikääntyminen, tilapäisen yhteisömistuksen (perikunnat, yhtymät) lisääntyminen, yksityishenkilöiden metsänomistuksen vallitseva sivutoimisuus ja matala osaamisen taso ovat heikentämässä raakapuun tarjontaa. Toimivan metsäosaakeyhtiön perustamisen mahdollisuus toisi tilanteeseen uuden tehokkaan institutionaalisen keinon siirtymisessä kilpailevaan markkinatalouteen. Tarkastelu perustuu Palon (1993) aiempaan esitykseen.

Metsälönkokotoimikunta (1970) arvioi osaakeyhtiön metsätalouteen soveltuvimmaksi yritysmuodoksi. Nyt idealle on ollut jo joitain vuosia selvä yhteiskunnallinen tilaus. Metsäosaakeyhtiön etuja ja haittoja on lueteltu seuraavassa asetelmassa:

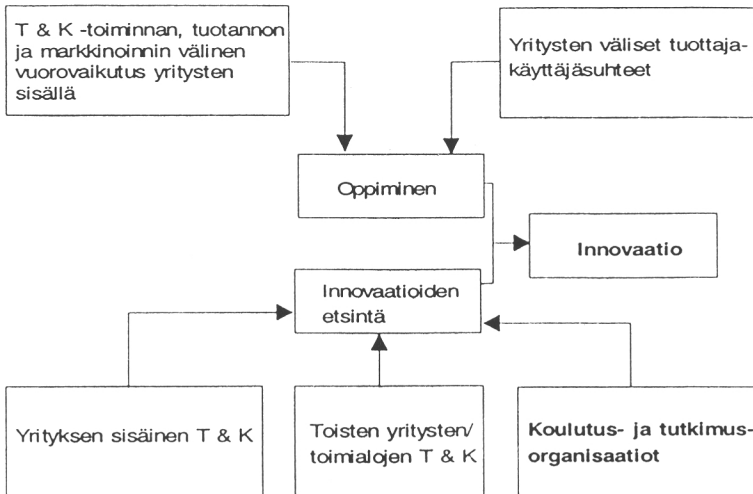
Etuja:

- kannustaminen metsäyrittäjyyteen ja tuotekehittelyyn,
- erikoistuminen ja mittakaavaedut lisäävät osaamista ja kannattavuutta,
- osakkaalla rajoitettu vastuu yhtiöstä,
- joustava rahoitus,
- oman työn ja konepanoksen käytön joustavuus,
- omaisuus helppo jakaa osakkeina perillisille,
- uusien osakkeiden rajoitusmahdollisuus,
- osakkeiden joustava myyntimahdollisuus,
- metsätilojen pirstoutumisen estäminen,
- sukupolvenvaihdosten nopeuttaminen,
- metsälön koon suurentamisen helpottuminen,
- mahdollisuus verotettavien metsätulojen entistä parempaan säätelyyn.

Haittoja:

- asenteellisesti vieras, omaisuus ei enää omistajien vapaassa käytössä,
- perustaminen ja tilinpito vaativia,
- tehokas toiminta edellyttää lainmuutoksia,
- aktiiviosakkaalle fyysisesti ja henkisesti rasittavaa,
- yhtiön perustamis- ja leimaverokustannukset,
- maanhankinta- ja metsänparannuslait.

Metsätilan säilyvyys samalla suvulla voidaan turvata osakkeiden etuosto-oikeusjärjestelyin. Osakkaiden oman työpanoksen riittävä käyttö on sovittavissa yhtiöjärjestyksessä ja yhtiökokouksissa. Vararahastokäytännön avulla voidaan raakapuun myynnit ajoittaa korkeata tuloa tuottaviksi. Metsäosaakeyhtiöiden aikaansaaminen olisi perusteltua myös siksi, että yksityismetsätalouden keskeinen ongelma Etelä-Suomessa on metsien hakkuumahdollisuuksien vajaakäyttö.

Kuva 5. Kansallisen innovaatiojärjestelmän malli (KTM 1993, s. 53).

Metsäosaakeyhtiön erityissäännökset voitaisiin liittää osakeyhtiölakiin asunto-osakeyhtiön tavoin. Entisen asunto-osakeyhtiölain mukaan asunto-osakeyhtiöihin sovellettiin suurelta osin osakeyhtiölakia. Osakeyhtiölain säännöksistä asunto-osakeyhtiöihin sovelletaan mm. seuraavia kohtia: konsernin määrittely, yhtiön perustaminen, osakepääoman korottaminen, selvitystila ja purkaminen, sulautuminen sekä vahingonkorvausvelvollisuus. Nyt olisikin osuva ajankohta liittää uuteen osakeyhtiölakiin myös tarvittavat erityismaininnat metsäosaakeyhtiölaista.

Innovaatiojärjestelmän kehittäminen

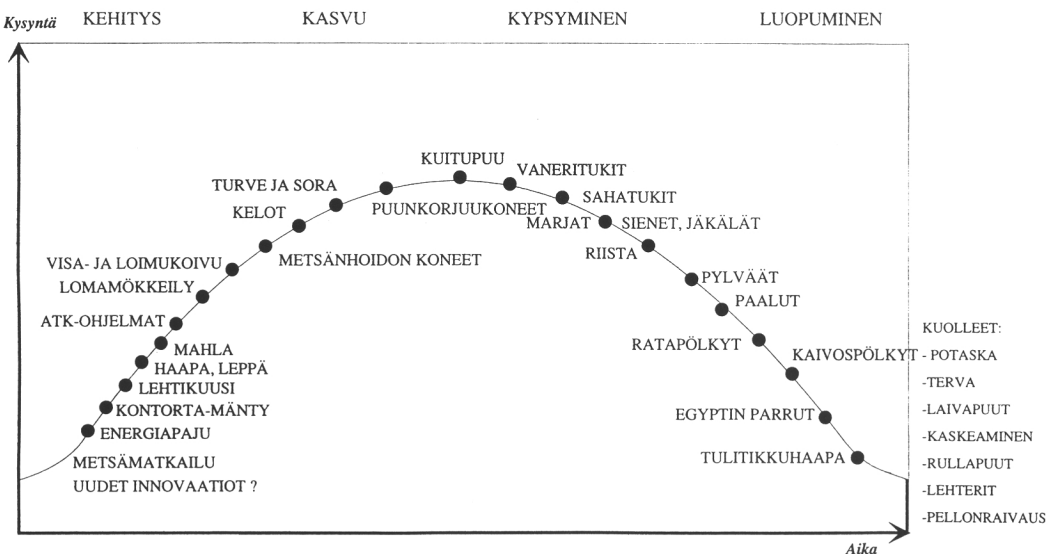
Innovaatiojärjestelmän kehittämistä arvioidaan tässä kahden aiemman artikkelin pohjalta (Palo 1993, Hellström ja Palo 1995). Osaamisen ja teknologian kehitystä pidetään yleisesti taloudellisen kasvun keskeisimpinä selittävinä tekijöinä. Ne näyttelevät avainroolia myös ympäristön tilan kohottamisessa. Eri koulukuntia edustavat taloustieteilijät ovat yksimielisiä siitä, että uudet tuotteet ja prosessit ovat markkinavetoisen talouskehityksen dynamismin lähteenä. Innovaatioilla on tässä kehityksessä perustavaa laatua oleva merkitys. Taloustieteessä erotetaan toisistaan keksintö, innovaatio ja innovaation leviäminen. Keksintö määritellään uudeksi ideaksi, luonnokseksi tai malliksi uudelle tai parannelulle tuotteelle, prosessille tai järjestelmälle. Keksintö voidaan suotuisassa tapauksessa patentoida. Keksintö ei välttämättä edellytä prototyyppiä tai toteutettavuuden kokeilua, mutta keksintö on kuvailtava niin yksityiskohtaisesti, että sen toimivuus tuntuu uskottavalta. Innovaatio

puolestaan määritellään taloustieteessä keksinnöksi, joka on juuri saanut kaupallisen sovellutuksen (kuva 5). Keksinnöstä, joka toimii "laboratorio-oloissa" voi olla vielä hyvin pitkä matka kaupallisen mittakaavan tuotantoon. Lupaava uusi idea tai keksintö voi vaatia vuosien määrätietoisien tuotekehittelyn, koetutannon ja koemarkkinoinnin ennen innovaation syntymistä.

Innovaatioiden täytyy levitä potentiaalisten käyttäjien tietoon ennen laajamittaista käyttöönottoa. Tämän leviämisen tiellä on havaittu olevan monia esteitä. Talousteorian täydellisen kilpailun malli edellyttää talouden toimijoilta täydellistä tietoa sekä markkinoiden nykytilasta että niiden tulevaisuudesta. Tutkimustulosten mukaan todellisuus on teoriaa merkittävästi karumpi: tieto on epätäydellistä ja epävarmaa. Tilannetta mutkistavat vielä monet institutionaaliset esteet. Innovaatiovaiheen saavuttamiselle on tyypillistä aktiivinen etsintä.

Useissa teollisuusmaissa on ruvettu käyttämään innovaatiojärjestelmän käsitettä teollisuuspoliittisessa suunnittelussa ja toteutuksessa. Innovaatiojärjestelmään (kuva 5) katsotaan kuuluvan sekä julkisesti tuettu että yrityksissä tapahtuva tutkimus, koulutus ja neuvonta, jotka luetaan innovaatioiden etsintäprosessiin. Innovaatioiden löytymiseen liittyvää oppimista puolestaan voi tapahtua joko yritysten sisällä tai niiden välillä. Innovaatiot voivat liittyä kaupallisen yritystoiminnan lisäksi instituutioihin, julkiseen toimintaan ja kotitalouksiin.

Metsäntutkimuslaitoksen tulisi järjestää entistä tiiviimpi yhteistyö Helsingin, Joensuun ja Oulun yli-

Kuva 6. Metsätalouden tuotekehittely tuotteiden elinkaaren tarkastelussa.

opistojen sekä muiden metsäoppilaitosten, VTT:n ja metsällisen neuvonnan kanssa. Tällöin voitaisiin nähdä innovaatioiden tuottaminen keskeiseksi haasteeksi koko tässä inhimillistä metsällistä pääomaa lisäävässä ketjussa.

Valtion lisätuki metsälliseen innovaatiojärjestelmään voitaisiin kanavoida toisaalta Metsäntutkimuslaitokseen ja toisaalta Suomen Akatemian kautta yleisemmin metsäntutkimukseen sekä kauppa- ja teollisuusministeriön kautta puubiomassan energiatutkimuksiin ynnä pienen ja keskisuuren puuteollisuuden tutkimukseen. Metsätaloudessakin toteutettiin koulutuksen, neuvonnan ja tutkimuksen yhteistyön tehostamisprojekti vuosina 1993-1995 Pohjois-Savossa, Etelä-Pohjanmaalla ja Satakunnassa. Sen yhteydessä ei tosin ole mainittu innovaatiojärjestelmän käsitettä, mikä olisi jäntevöittänyt hankkeen toiminnallista kokonaisuutta.

Innovaatiojärjestelmän käsite avaa myös uuden näkökulman metsäpolitiikkaan. Tutkimus, koulutus ja neuvonta voidaan nähdä yhtenä reittinä innovaatioihin sekä yrittäjyyden ja metsätalouden dynaamiseen kehittämiseen. Näin kasvaa inhimillinen pääoma, joka on tulevan kehityksen avaimia. Tutkimustulokset ovat kuitenkin julkishyödyke, jolla ei ole kilpailevia markkinoita. Tutkimus myös vähentää metsäsektorin toimijoiden tiedon epätäydellisyyttä ja lisää siten kilpailua. Tutkimus tuottaa myös innovaatioita, mikä mahdollistaa uutta yritystoimintaa ja lisää metsäsektorin kilpailukykyä. Näiden ja tutkimustulosten muiden positiivisten ulkoisvaikutusten vuoksi tutkimuksen, koulutuksen ja neuvonnan julkisen tukemisen voidaan katsoa olevan talouspolitiikan teorian mukaista.

Kun metsätaloutta arvioidaan innovaatiojärjestelmän mallilla (kuva 5), voidaan nähdä metsätalouden innovaatioiden vähäisyyteen (kuva 6) vaikuttaneet keskeiset tekijät. Tärkein este lienee ollut varsinaisen yrittäjyyden puuttuminen. On ollut vain erilaisia sivutoimisia metsänomistajia, joiden päätoimeentulo on tullut metsätalouden ulkopuolelta. Myös tutkimus, koulutus ja neuvonta ovat toimineet liian erillään toisistaan. Metsätalouden innovaatiojärjestelmän kehittämiseen onkin syytä panostaa lisää julkisia varoja, joita vapautuu maatalouden tuen ja perinteisen metsänparannuksen vähentämisestä.

Innovaatiojärjestelmää voidaan kehittää myös maakuntatasolla. Keski-Pohjanmaan metsästrategiassa "Metso - metsä soikoon" on ehdotettu toteutettavaksi innovaatiohanke "Metsätiedon ja osaamisen Keski-

Pohjanmaa" (Hankala ym. 1997). Siinä maakunnalliset tutkimus- ja opetuslaitokset sekä lähielinkeinojen hallintoyksiköt toimivat vuorovaikutteisesti vuosina 1997-2005.

Koska korkeatasoinen musiikki on omaleimaista Keski-Pohjanmaalle, yhdeksi innovatiiviseksi hankkeeksi "Metso" -ohjelmaan sisällytettiin "Metsä ja musiikki" -hanke. Siinä tähdätään soitinrakentamisen ja akustisen suunnittelun ja rakentamisen sekä soitinpuiden kasvatuksen kehittämiseen koulutuksen ja kehitysyhteisön avulla (Hankala ym. 1997).

Metsämatkailuun liittyvän hankkeena tuli "Metso" -ohjelmaan mukaan "Puulaivarakentamisen historia". Siinä on tarkoitus tutkia ja taltioida 1600-luvulta alkanut puulaivarakentamisen historia maakunnassa sekä tehdä noiden aikakausien talous- ja kulttuurihistorian kartoitus. Niiden avulla kunnostetaan tervanvalmistuksen, puulaivanrakennuksen ja niiden kaupan historialliset kohteet sekä merkataan matkailureitit (Hankala ym. 1997).

Markkinoiden avaaminen kilpailulle

Laki kilpailunrajoituksista (1992/480) määrää, että elinkeinonharjoittajan tai näiden yhteenliittymien määräävän markkina-aseman väärinkäyttö on kielletty (7 pykälä). Sellaisena pidetään muun ohella:

- 1) liikesuhteista pidättäytymistä ilman asiallista syytä;
- 2) hyvään kauppatapaan perustumattomien asiakkaiden toimintavapautta rajoittavien liikesuhteen ehtojen käyttämistä;
- 3) yksinmyynti- tai yksinostosopimusten käyttämistä ilman erityistä syytä;
- 4) kohtuuttoman tai kilpailun rajoittamista ilmeisesti tarkoittavan hinnoittelukäytännön soveltamista;
- 5) määräävän markkina-aseman hyväksi käyttämistä muiden hyödykkeiden tuotantoa tai markkinointia koskevan kilpailun rajoittamiseksi".

Kilpailulain 9 pykälässä mainitaan lisäksi: "Kilpailunrajoituksella katsotaan olevan vahingollisia vaikutuksia, jos se terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta sopimattomalla tavalla:

- 1) vaikuttaa hinnanmuodostukseen;
- 2) vähentää tai on omiaan vähentämään tehokkuutta elinkeinoelämän piirissä;
- 3) estää tai vaikeuttaa toisen elinkeinon harjoittamista; tai

4) on yhteensopimaton kansainvälisen sopimuksen kanssa”.

Kilpailulain mukaan (12 pykälä) kilpailuviraston tehtävänä on selvittää kilpailun rajoituksia ja niiden vaikutuksia. Viraston on myös ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin niiden poistamiseksi.

Vaaran (1998) tuore väitöskirja on nyt tietolähteenä kilpailuvirastolle sen nopeaksi selvittämiseksi, onko kilpailulain 7. ja 9. pykälä rikottu metsäsektorin markkinoilla.

Kilpailujuridiikkaa tuntemattoman näkökulmasta näyttöä olisi syntynyt puunkorjuun palvelujen polkuhinnoittelusta ja markkinoiden sulkemisesta. Yhtiöt ovat myös toistuvasti pidättäytyneet ostamasta toimituspuuta tienvarressa ja tehtailla sekä sahoille pystykaupoissa tullutta kuitupuuta ja sivutuotteena syntynyttä haketta.

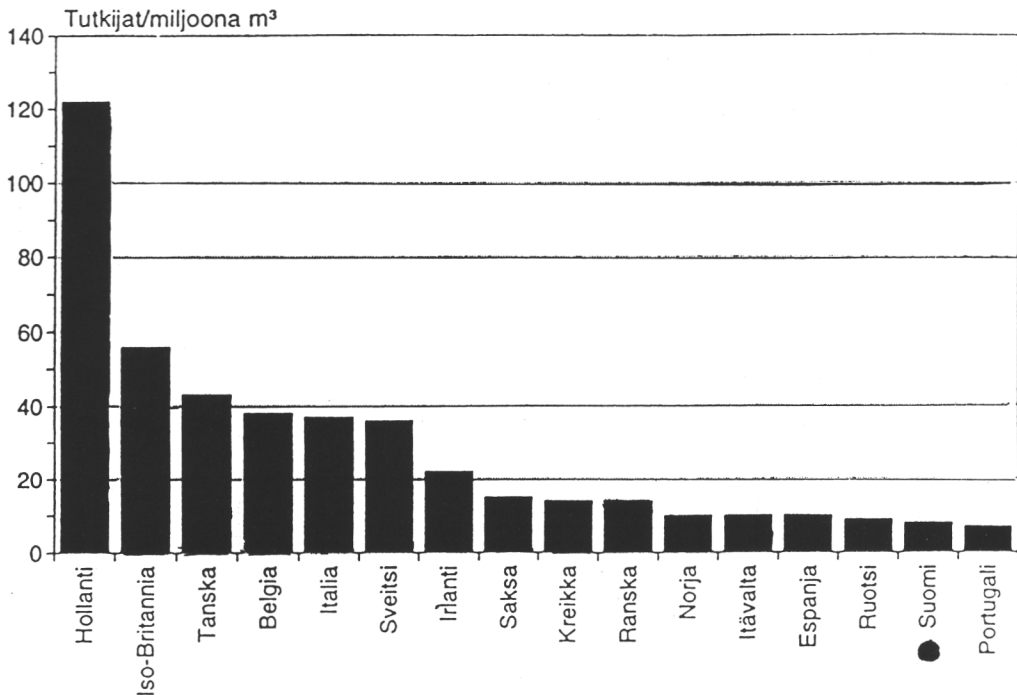
Sen lisäksi kilpailuviraston tulisi tutkia mahdollisten kilpailunrajoitusten esiintyminen metsäsuunnittelun markkinoilla, joilla metsäkeskukset harjoittanevat polkumyyntiä valtion tuella. Tutkittavaa riittäisi myös metsänhoitoyhdistyksissä ja sen muutosesityksessä, jotka rajoittanevat kilpailua metsänhoitopalvelujen markkinoilla.

Päätelmät

Tarvitaanko vielä miestä metsätoissa? Kysymys on esitetty täysin aiheellisesti, kuten tämän artikkelin johdannosta ilmenee. Jos metsäsektorin kehittämistä jatketaan entisellä strategialla ilman määrätietoista kilpailu- ja tutkimuspolitiikkaa sekä rakenteellisia muutoksia, niin miehiä ei juurikaan tarvita. Jos puolestaan metsäsektorin markkinat avataan poistamalla kilpailun esteet ja lisäämällä panostusta tutkimukseen ja innovaatiojärjestelmän kehittämiseen, niin työpaikkojen määrä voitaisiin kääntää merkittävään nousuun.

Kilpailuviraston tulisi viipymättä selvittää polkumyynnin ja muiden kilpailun rajoitusten ilmenemistä metsäsektorin eri markkinoilla. Vaaran (1998) väitöskirja antaa yhden nopean tietolähteen tälle selvitykselle.

Yrittäjyyden edistämisestä on viime vuosima puhuttu ja kirjoitettu toistuvasti, mutta ilman vaikuttavia toimenpiteitä. Kuinka metsäsektorille voitaisiin saada lisää pk-yrittäjiä, kun markkinat näyttäisivät olevan pitkälle kilpailulta suljetut. Kansallisen metsäohjelman ”metsien käytön ja markkinoiden työryhmän” tehtävänä on valmistella puumarkkinoinnin kysynnän ja tarjonnan tavoitteet, mutta kilpailustrategian teosta ei ole mitään mainintaa (MMM 1998b), vaikka val-

Kuva 7. Metsäntutkimuksen intensiteetti eri maissa (tutkijoiden lukumäärän suhde hakkuumäärään; Hellström ja Palo 1995).

tioneuvoston elinkeinopoliittinen selonteko priorisoi sen käytön (KTM 1996).

Kansallisen metsäohjelman valmistelussa on kolme työryhmää: metsien hoidon ja suojelun, metsien käytön ja markkinoiden sekä metsätalouden innovaatioiden työryhmät. Ensimmäinen työryhmä vaalii selvästikin ekologista ja toinen ja kolmas taloudellista kestävyttä. Sosiaalisen kestävyden rakentaminen metsäohjelmaan näyttää unohtuneen!?

Ministeriö on kehoittanut metsäohjelman valmistelun aloittamisessa metsäpolitiikan tavoitteiden ja keinojen etsimisessä ottamaan huomioon myös työvoima-, työllisyys- ja metsäteollisuuspolitiikan tavoitteet. Tällä perusteella olisi paikallaan perustaa neljäs työryhmä kilpailun, pk-yrityäjyyden ja työllisyyden edistämiseksi.

Suomen metsäsektorin kilpailuololoja voitaisiin kehittää myös eräiden institutionaalisten innovaatioiden avulla. Nykyisin yksityismetsätaloudessa perheet pyörittävät valtaosiltaan sivutoimisesti lähes 10 milj. markan liikevaihtoa. Edellä kuvaillun metsäosakeyhtiön juridisten puitteiden luominen olisi yksi askel päätoimisen yrityäjyyden suuntaan metsätaloudessa.

Myöskin vanhakantaisen yhteismetsän säädökset vaatisivat uudistamista. Yhteismetsän nimelläkin on vähän kolhoosin kaikua, joten sen muuttaminen metsäyhtymäksi tekisi siitä jo vetävämmän. Jos lisäksi sisään- ja pois pääsyä voitaisiin helpottaa, voisi modernisoitu metsäyhtymä saada uutta vetovoimaa passiivisille metsänomistajille (Palo 1993). Myös on lanserattu ajatus metsäinvestointirahastojen perustamisesta, mikä olisi niinikään selvittämisen arvoisen.

Pörssikauppa on selvästi kilpailullisuutta lisäävä tekijä. Puutavarapörssin mekanismeja ja toteutettavuutta on tutkittu eri yhteyksissä (Toivonen ja Palo 1995). Puumarkkinoiden muuttaminen pystykauppavaltaisuudesta toimituskauppavaltaiseksi loisi perusedellytyksiä myös jonkinlaisen puutavarapörssin toteutettavuudelle. Helpointa olisi laajentaa sellupörssin toimintaa ja aloittaa sahatarafutuurien ja optioiden pörssikauppa. Raakapuun hinta-arvioita olisi silloin mahdollista tehdä jäännösarvon periaatteella sellun ja sahataran futuurien ja optioiden hinnoista, jotka vastaisivat tulevia kilpailullisia hinta-odotuksia.

Puun polttamisen lisääminen olisi mahdollista, jos julkista tukea lisättäisiin puulle. Kaksihintajärjestelmän avulla teollisuuden kansainvälistä kilpailukykyä ei heikennettäisi. Puun polttokäytön mittava lisäämi-

nen toisi lisää yrittäjyyttä sekä tuloja ja työllisyyttä maaseudulle. Tuki olisi positiivisen ulkoisvaikutuksen tukemisenä talousteoreettisesti legitimiä, koska näin voitaisiin myös rajoittaa hiilidioksidipäästöjä ja kasvihuoneilmiötä.

Innovaatiojärjestelmän kehittäminen olisi tukemassa kilpailustrategian toimeenpanoa. Metsätalouden ja puuteollisuuden tutkimuksessa on julkinen tuki perusteltua (Hellström ja Palo 1995). Suomen Metsätieteellinen Seura r.y. ja Suomen Metsäyhdistys r.y. (1997) esittivät, että metsätieteille osoitetaan lisärahoitusta 200 milj. mk vuodessa. Metsäklusterin tutkimusohjelmassa ollaan parhaillaan ehkä noin puolta ehdotetusta lisäyksestä toteuttamassa, joten lisäpanostukseen on edelleen hyviä perusteita ja mahdollisuuksia (kuva 7).

Lisäpanostus tutkimukseen ja innovaatiojärjestelmän kehittämiseen on myös edellytys kilpailukykyisen jatkojalostuksen syntymiselle sahataravalle, puulevyille sekä paperille ja kartongille. Niidenhän jalostamiseen perustuu pitkälle puutalo-, huonekalu-, paperituote- sekä graafinen teollisuus, jotka kaikki ovat työintensiivisiä aloja.

Lisäpanostus tutkimukseen on nähtävissä myös investointina inhimillisen pääoman lisäämiseen, jota on ruvettu pitämään tärkeämpänä taloudellisen kasvun edistäjänä kuin raaka-aineiden ja energian käytön lisäämistä. Kansantaloustieteilijät ovat löytäneet äskettäin tutkimuksen, innovaatioiden, patenttisuojan ja kansainvälisen kaupan taloudellisen kasvun ytimenä. Myös metsäsektorissa tarvitaan uutta innovaatiostrategiaa, joka perustuu enemmän ihmis pääoman kuin metsäpääoman kehittämiseen (Hellström ja Palo 1995, Hetemäki 1997).

Tarvitaanko vielä miestä metsätöissä? Jos ilmenee poliittista tahtoa nostaa kilpailu- ja tutkimusstrategia metsäpolitiikan tärkeimmiksi lohkoiksi, voisi uusi pk-yrityäjyys luoda työllisyyttä metsätöissä, mutta etenkin jatkojalostus metsäteollisuudessa voisi olla uuden työllisuuden sampo. "Lisää työtä metsästä ei ole siis vain unelma, vaan mahdollisuus, joka on toteutettavissa metsä- ja talouspolitiikan keinoin" (Palo ja Elovirta 1995).

Kirjallisuus

Eeronheimo, O., Ahti, A. ja Sahlberg, S. 1997. Suomen kestävä metsätalouden kriteerit ja indikaattorit metsätalouden tilan kuvaajina. Maa- ja metsätalousministeriö. 72 s.

- Elovirta, P. 1987. Metsätyövoiman rakennemuutos ja metsätyövoimatutkimus. Julkaisussa: Pajuoja, H. (toim.) *Metsäalan rakennemuutoksen vaikutukset alan ammattiryhmiin. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 317: 33-47.
- Elovirta, P. 1995. Metsäsektorin työmarkkinoiden rakennemuutos. Julkaisussa: Palo, M. ja Elovirta, P. (toim.) *Työtä metsästä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 562: 47-53.
- Elovirta, P. 1996. Työvoima maa- ja metsätaloudessa. Julkaisussa: Selby, J. A. ym. (toim.) *Maaseudun mahdollisuudet - metsässäkö? Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 597: 17-21.
- Elovirta, P. 1997. Työvoima metsäteollisuudessa ja metsätaloudessa. Julkaisussa: Hetemäki, L. (toim.) *Metsäsektorin ajankohtaiskatsaus 1997. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 655: 31-34, 53-55.
- Elovirta, P., Petäjästä, L. ja Selby, A. 1998. Metsäsektorin alueellinen työllisyys Suomessa ja Euroopassa. Käsikirjoitus.
- FAO/ECE/ILO 1997. People, forests and sustainability. Social elements of sustainable forest management in Europe. Joint FAO/ECE/ILO committee on forest technology, management and training. Part I: report of the team of specialists. 31 p.
- Hakkila, P., Heino, M. & Puranen, E. (eds.) 1997. Forest management for bioenergy. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 640. 237 p.
- Hankala, A. ym. 1997. Metso - Metsä soikoon. Keski-Pohjanmaan metsästrategia 1997-2005. Keski-Pohjanmaan metsäkeskus. 74 s.
- Hellström, E. ja Palo, M. 1995. Metsäntutkimuksen lisärahoituksella kasvua ja työllisyyttä. Julkaisussa: Palo, M. ja Elovirta, P. (toim.) *Työtä metsästä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 562: 77-86.
- Hellström, E. ja Palo, M. 1996. Metsänhoitolaista ja metsätalouden rahoituslaista yhdistetty metsälaki. *Metsälehti* 1.
- Hetemäki, L. 1997. Metsäsektori 2000. Metsäntutkimuslaitos ja *Metsälehti* kustannus. 155 s.
- Hänninen, H. (toim.) 1998. Puuvarojen käyttömahdollisuudet. Metsäntutkimuslaitos & *Metsälehti* kustannus.
- Kauppi, P. 1997. Metsien hiilitalous ja kestävyiden periaate. MMM:n julkaisuja 10. 46 s. Maa- ja metsätalousministeriö.
- KTM 1993. Kansallinen teollisuusstrategia. Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisuja 1/1993. Helsinki. 156 s.
- KTM 1996. Valtioneuvoston elinkeinopoliittinen selvitys. Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisuja 7. 67 s.
- Laki kestävän metsätalouden rahoittamisesta. 12.12.1996/1094. 10 s.
- Laki kilpailunrajoituksista 27.5.1992/480. 10 s.
- Metsähallitus 1997. Villi Pohjola. Luontomatkat 1997-1998. Helsinki. 77 s.
- Metsälaki. 12.12.1996/1093. 9 s.
- Metsälökökotoimikunnan mietintö 1970. Metsälön koko ja metsätalouden rationalisointi. Helsingin yliopiston metsäteknologian laitoksen tiedonantoja no. 6. 101 s.
- MMM 1998a. Luontoyrittämisen toimintaohjelma. Maa-seutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu. Maa- ja metsätalousministeriön asettaman työryhmän raportti 1. 61 s. Helsinki.
- MMM 1998b. Kansallisen metsäohjelman valmisteluorganisaatio asetettu. Työryhmien jäsenet. MMM: n tiedotteita/23.2.
- Palo, M. 1993. Ympäristötietoisien metsäpolitiikan strategia. Julkaisussa: Palo, M. ja Hellström, E. (toim.) *Metsäpolitiikka valinkauhassa. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 471: 307-467.
- Palo, M. ja Elovirta, P. (toim.) 1995. Työtä metsästä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 562. 103 s.
- Pohjola, M. (toim.) 1998. Suomalainen työttömyys. Taloustieto Oy. Helsinki. 468 s.
- Saastamoinen, O. 1996. Social sustainability - a forgotten good, an avoidable bad or the ultimate criterion? International Boreal Research Association. Annual Conference. St. Petersburg. 7 p.
- Selby, A., Elovirta, P. ja Petäjästä, L. 1997. Metsäsektorin työllisyys Suomessa ja Euroopassa. Julkaisussa: Hellström, E. ja Hamunen, H. (toim.) *Päättäjien metsäakatemia* 4, s. 46-48. Suomen metsäyhdistys ry. Helsinki.
- Selby, A., Petäjästä, L. ja Elovirta, P. 1998. Uusien työpaikkojen edistäminen paikallistaloudessa, sosiaalitaloudessa ja uusilla aloilla. Suomen toimintasuunnitelma EU:n työllisyyspolitiikan suuntaviivojen 1998 mukaisesti. *Metla*. 8 s.
- Sevola, Y. 1997. Puuvarojen käyttö. Julkaisussa: Hetemäki, L. (toim.) *Metsäsektorin ajankohtaiskatsaus. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 655: 35-38.
- Suomen Metsätieteellinen Seura r.y. ja Suomen Metsäyhdistys r.y. 1997. Hyvinvoinnin turvaamiseksi metsätieteiden rahoitusta lisättävä 200 miljoonalla markalla. 2 s.
- Toivonen, R. ja Palo, M. 1995. Puutavarapörssin toteutettavuus. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 547. 79 s.
- Turunen, M. 1995. Metsämatkailu - mahdollisuudet ja kehittäminen. Metsäsodasta metsärauhaan. Metlan tutkimustalkoot Kuusamossa 18. 4. Moniste/Metla. Helsinki. 2 s.
- Vaara, L. 1998. Toimitus- ja pystykauppapuun hintasuhteet ja puunkorjuun rationaalisuus. Helsingin yliopisto, Metsäekonomian laitos. Julkaisuja 5. Helsinki. 194 s. + liite.
- Välitalo, H. 1989. Neljän markan maa. Art House. Helsinki. 122 s.

Timo Helle

Puheenjohtaja, Suomen Luonnonsuojeluliitto

MIES METSIEN MONIKÄYTTÄJÄNÄ – JOHDANTO YMPÄRISTÖ-ETIIKKAAN

“Täysin väärä on se käsitys, ettei metsämies voi olla pyhimys”

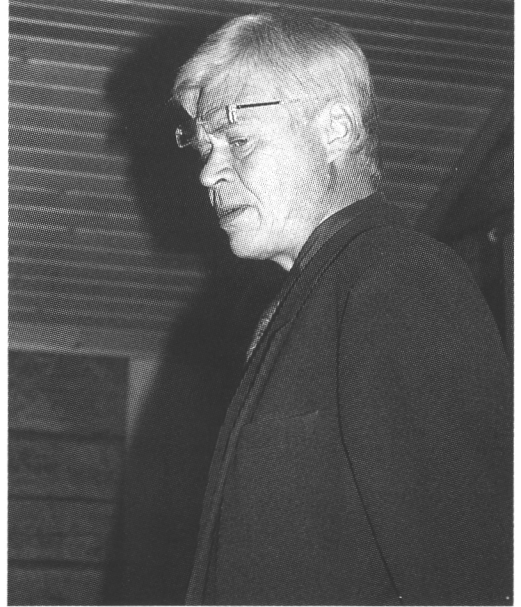
Chaucer n. 1340–1400

Johdannoksi

Lukuunottamatta pieniä mutta virkistäviä syrjähyppyjä ihmisen sosiobiologiaan tutkimustyöni on liittynyt metsien monikäyttöön: poro- ja riistatalouteen, jonkin verran luonnonsuojelubiologiaan. Sitä olen tehnyt kolmekymmentä vuotta. Tutkijana minulle on ollut koko ajan itsestään selvää, että luonnolla on tieteellinen, jatkuvasti uusia älyllisiä haasteita tarjoava arvonsa, yksi kymmenestä Rolstonin (1981) luettelemista luonnon arvoista. Niihin muihin olen tutustunut enemmän monikäytön rivimiehenä, 1960-luvulla retkeilijä-ornitologi-luonnonsuojelijana, myöhemmin myös metsästäjänä-keräilijänä.

Pyynnillityksen ja hirvenpyynnin vuoksi nykysuhteeni metsään ja luontoon ylipäänsä voi vaikuttaa ulkopuolisen silmin ristiriitaiselta. Itse en koe sitä ongelmana, paitsi myönteisessä mielessä: se on herättänyt mielenkiintoni ympäristöetiikkaan. Seuraan alan tieteellistä kirjallisuutta ja sen herättämää keskustelua, viittauksia ympäristöetiikkaan löydän myös niin vanhasta kuin uudesta kaunokirjallisuudesta. Yhtä tärkeänä pidän sitä, että voin verrata omia, luulakseni modernin ihmisen, näkemyksiä hyvin tunteieni, arkaaisuuteen asti vanhakantaisten pohjoisten erämiesten ja poronhoitajien näkemyksiin.

Metsien monikäytössä eri käyttömuotojen yhteensovittaminen edellyttää arvottamista: mikä painoarvo kullekin käyttömuodolle annetaan. Biologina en ole päässyt enkä pyrkinytkään näin pitkälle. Kirjoitukseni onkin pikemminkin puolimaallikkomaista ääneen ajattelua, mutta siitä voi olla iloa ja apua jollekin muullekin ympäristöetiikan vasta-ajattelijalle. Metsien miehille se sopii erityisen hyvin, sillä Hytösen (1992) metsien monikäyttötutkimuksen bibliografiasta ei löydy ainuttakaan viitettä ympäristöetiikkaan,

ei myöskään Hytösen (1995) toimittamasta “Multiple-use forestry in the Nordic countries” teoksesta.

Ihmiskeskeinen vs. luontokeskeinen ympäristöetiikka

Ympäristöetiikka systemaattisena tieteenä on nuori tieteenala. Sitä on leimannut – jos ei aivan alusta alkaen niin kuitenkin viimeiset kymmenen vuotta – jyrkkä kahtiajako ihmiskeskeisiin ja luontokeskeisiin näkemyksiin. Ihmiskeskeinen ympäristöetiikka voi olla velvollisuus- tai seurausetiikkaa “ihmisetiikasta” tunnetun kahtiajaon mukaisesti. Ympäristöetiikassa niiden välinen raja-aita on ainakin käytännössä maldatunut. Tätä kuvaa esimerkiksi suhtautuminen tulevien sukupolvien oikeuksiin ympäristöä kohtaan. Siinä missä vastuuetiikka korostaa nimensä mukaisesti nykypolven vastuuta tulevista sukupolvista, seurausetiikka korostaa samaa asiaa: se mitä teemme tai jätämme tekemättä, vaikuttaa jälkeemme tulevien elämään. Ihmisen ja luonnon hyvä eivät ole loputtomasti eri asioita.

Luontokeskeisen ympäristöetiikan lähtökohta on radikaalisti toinen. Se katsoo, että jokaisella eliöyksilöllä on itseisarvonsa, jota ihminen ei saa loukata. Korostetuin luontokeskeinen ympäristöetiikka tulee esiin eläinoikeusfilosofiassa (ks. esim. Regan 1997).

Yleisemmällä tasolla luontokeskeisen näkemyksen mukaan “ihmisellä ei ole oikeutta vähentää elämän muotojen rikkautta ja monimuotoisuutta paitsi välttämättömien tarpeidensa tyydyttämiseen” (Naess 1997).

”Heikko ihmiskeskeisyys”

Metsien monikäyttäjänä julistaudun ympäristöetiikan varhaisen uranuurtajan Aldo Leopoldin (1949) ajatusten perilliseksi. Amerikkalainen, vuonna 1949 kuollut Leopold oli koulutukseltaan metsänhoitaja. Elämäntyönsä hän teki kuitenkin riistabiologina – hän otti ensimmäisenä käyttöön esimerkiksi kantokyvyn käsitteen – ja “monien suojelusotien arpiinnuttamana” luonnonsuojeluvirkamiehenä. Siitä, olivatko Leopoldin näkemykset ihmis- vai luontokeskeisiä, käydään jatkuvaa keskustelua. Leopold oli holisti, joka korosti luonnon “kauneutta, eheyttä ja tasapainoa”.

Kun Leopold oli vielä innokas metsästäjä – hän ei kuitenkaan hyväksynyt petoeläinten hävittämistä – hänen näkemyksensä ovat joutuneet eläinoikeusfilosofien ankaran kritiikin kohteiksi. Esimerkiksi Regan (1997) pitää Leopoldia “ympäristöfasistina” asettaessaan luonnon kokonaisuuden eläinyksilön oikeuksien edelle. “Leopoldin “ympäristöfasismi” ja eläinoikeusfilosofia ovat kuin öljy ja vesi: ne eivät sekoitu” (Oksanen 1997, Regan 1997).

Muuten Leopoldilla on vankka kannattajakuntansa. Yksi tunnetuimmista on Bryan Norton (1995), joka puhuu “heikosta ihmiskeskeisyydestä” kompromissina ihmis- ja luontokeskeisen ympäristöetiikan risiriidoille. Hänen mukaansa on mahdotonta luoda selkeää teoriaa, jonka pohjalta voitaisiin osoittaa kaikkialla ja kaikissa olosuhteissa, että ekosysteemit, eliöyhteisöt, lajit ja yksilöt ovat moraalisia itseisarvoisia objekteja. Itseisarvojen pohdiskelua hän pitää metafysiikkana ja vaatii tilalle ympäristöetiikkaa, joka pyrkii ratkaisemaan käytännön ongelmia “heikon ihmiskeskeisyyden” pohjalta.

Olen joskus aikaisemmin miettinyt, mitä “heikko ihmiskeskeisyys” voisi merkitä puhuttaessa metsästyksen hyväksyttävyydestä (Helle 1997). Esimerkissani on kaksi lajia, hirvi ja susi.

Jos hirvikantaa ei säädeltäisi, suomalainen maaseutu muuttuisi – ei luonto- vaan hirvikeskeiseksi. Ruotsissa luonnonsuojelubiologit ovat huolestuneita siitä, että vuosikymmeniä korkealla pidetty hirvikanta on tuhonnut haavikot; se tulee näkyviin lähivuosisikymmeninä kolopesijöiden asutopulana, ja vaikeuttaa

(Kuva: Esa Heino)

metsänhoidosta kärsineiden tikkalajien suojelua ennestään (Angelstam 1990). Nortonin (1995) ajama “ekosysteemien terveys” edellyttää väistämättä hirvikannan säätelyä, vaikka “ihmiskeskeisiä” syitä – taimikko- ja viljelyvahinkoja ja liikenneonnettomuuksia – pidettäisiin toissijaisina.

Luontokeskeiselle ajattelulle on itsestään selvää, että hirvien määrää säätelevät sudet. Ilpo Kojolan (suull. ilmoitus) mukaan tehtävään tarvittaisiin 4 000 sutta, mikä on kymmenkertainen määrä luonnonsuojelujärjestöjen tavoitteisiin verrattuna. Neljätuhatta sutta muuttaisivat yhteiskunnan “susikeskeiseksi”. Suteen liittyvät uskomukset ja niiden aiheuttamat kotieläinvahingot saisivat nopeasti aikaan susien hävittämistä vaativan “vahvan ihmiskeskeisyyden”. Mitä enemmän susia on, sitä vaikeampaa jokaisen yksilön arvoa on perustella sen itseisarvolla.

Muita esimerkkejä

Lainaan aluksi Sakari Pälsiä (1929):

“Kesän tullen pieni tsuktši pääsee kävelemään kylän lähistölle, ja vaikka ikuinen routa kylmentää maata, kasvaa se silti joitakin kirkasvärisiä kukkia lasten iloksi. He poimivat niitä ja kanniskelevat ihastellen käsissään, niin kuin lapset tekevät kaikkialla. Mutta saatuaan lingon tsuktšipoika heittää kukkaset ja lähtee meren rantaan viskelemään kivillä lintuja. Siellä har-

joitellaan heittämistä päivästä päivään, ja vaikei osu-
mia usein satukaan, jatketaan lokiin kivittämistä in-
nokkaasti. Sillä tsuktsipojan, niin kuin aikamiehen-
kin, on mahdotonta nähdä liikkuvaa, lentävää, juok-
sevaa tai uivaa eläintä koettamatta saada sitä hengiltä.
Se on ensimmäinen elämänohje pohjoisessa.”

En epäile Pälsin tarinan totuudellisuutta, mutta kovan
olemassaolon kamppailun rinnalla löytyy tilaa myös
toisenlaiselle suhtautumiselle.

Kaikkien tunteman taiteen monitaiturin Nils-Aslak
“Ailu” Valkeapään isä oli poromies Enontekiön Käsi-
varresta. Saanan takana sijaitsee kylän vanha porojen
kesämerkintäaitaus laajoina syöttöaitoihin. Ennen
kuin porotokka tuotiin aitaan, Juhani Valkeapää etsi
lintujen pesät ja rakensi tunturikoivuista niiden suo-
jaksi kolmijalan. Riekon pesien suojaaminen olisi
helppo ymmärtää – tiesihän se parempia riekkosaa-
liita seuraavana talvena – mutta suojan saivat erotuk-
setta niittykirviset, kapustarinat ja keräkurmitsat.
“Isästä oli vain niin surkeaa, jos lintujen pesät talle-
naisivat”, perusteli Nils-Aslak isänsä käyttäytymistä.

Kittilän Tepsassa asuva Alvari Kujala elätti itsensä
metsästyksellä vuosikymmenet. Kerran hänen luok-
seen poikkasi jänismetsälle mennessään tunnettuja
lappilaisia riistamiehiä ajokoirineen. Alvariakin pyy-
dettiin mukaan, mutta hän joutui turvautumaan pie-
neen hätävalheeseen ja sanoi lähtevänsä kylälle asi-
oille. Tosiasiassa Alvari ei tahtonut pilata innokkai-
den metsälle menijöiden mielialaa ilmoittamalla, ettei
hän voi tappaa huvikseen. Sen jälkeen kun kansan-
eläke alkoi juosta, Alvarin aseet ovat pysyneet sei-
nällä. “Vuosikymmenet metsä minun elätti, nyt mak-
san velkaani takaisin”.

Lopuksi

Olen käsitellyt etupäässä vain yhteen käyttömuotoon,
metsästyksen, liittyviä ympäristöeettisiä arviointoja,
ja päätenyt johtopäätökseen, että metsästyksen hy-
väksyttävyys on vahvasti kulttuurisidonnaista. On
kuitenkin selvää, että nykyisillä yhteiskunnallisilla
kehitystrendeillä metsästäys joutuu perustelemaan oi-
keutuksensa entistä tarkemmin sekä kestävästä käy-
tön että ei-metsästävästä enemmistön edustaman ylei-
sen mielipiteen suhteen.

Mutta metsästyksellä on myös perustelunsa, joista
osa on eettisiä. Metsästäys on nimittäin kalastuksen
ja keräilyn ohella ainoa elinkeino, joka ei oikein har-
joitettuna muuta luontoa. Lisäksi monet ympäristö-
filosofit korostavat luonnon monimuotoisuuden ohel-

la kulttuurisen monimuotoisuuden säilyttämistä
(esim. Naess 1997). Se nostaa esiin monia kysymyk-
siä: minkälaisia ja kuinka suuria metsästävien vähem-
mistöjen on oltava, että ne yleisesti hyväksyttäisiin,
kuinka paljon niiden käytännöt voivat poiketa ylei-
sesti mielipiteestä jne.

Samanlaisia tarkasteluja on mahdollista ja myös tar-
peen tehdä muiden monikäyttömuotojen suhteen.
Niissäkin syntyy vastakkainasetteluja ihmis- ja luon-
tokeskeisten näkemysten välillä tyypillisinä esimerk-
kinä jatkuvasti käytävä keskustelu siitä, onko luon-
nonsuojelualueet valittava ensisijaisesti luonnon suo-
jelemiseksi vai ihmisten virkistytymiseen.

Kirjallisuus

Angelstam, P. 1990. Factors determining the composition
and persistence of local woodpecker assemblages in taiga
forest in Sweden – a case for landscape ecological studies.
Julkaisussa: Carlson, A. & Aulén, G. (toim.) Conservation
and management of woodpecker populations. Swedish
University of Agricultural Sciences, Department of Wild-
life Ecology. Report 17: 147–164.

Helle, T. 1997. Ympäristöetiikka ja metsästäys. Suomen
Riista 43: 5–6.

Hytönen, M. 1992. Metsien monikäytön tutkimus Suo-
messä 1970–1990: tiivistelmäbibliografia. Metsäntutki-
muslaitoksen tiedonantoja 430. 395 s.

Hytönen, M. (toim.) 1995. Multiple-use forestry in the
Nordic countries. Metla, The Finnish Forest Research Insti-
tute. 460 s.

Leopold, A. 1949. The land ethics. A sand county alma-
nac and sketches here and there. Oxford University Press.

Naess, A. 1997. Pinnallinen ja syvälinen, pitkän aikavälin
ekologialiike. Julkaisussa: Oksanen, M. & Rauhala-Hayes,
M. (toim.) Ympäristöfilosofia. Gaudeamus. s. 138–144.
(Käännös alkuperäisestä vuonna 1973 ilmestyneestä eng-
lanninkielisestä artikkelista.)

Norton, B. 1995. Why I am not a nonanthropocentrist:
Callicott and the failure of monistic inherentism. Environ-
mental Ethics 17: 341–358.

Oksanen, M. 1997. Johdanto. Julkaisussa: Oksanen, M. &
Rauhala-Hayes, M. (toim.) Ympäristöfilosofia. Gaudea-
mus. s. 111–119.

Pälsi, S. 1929. Merillä ja erämaissa. Otava, Helsinki.
280 s.

Regan, T. 1997. Eläinten oikeuksien puolesta. Julkaisussa:
Uurtamo, Y. & Jaaksi, V. (toim.) Ympäristöfilosofian pol-
kuja. Tampereen yliopisto, jäljennepalvelu. s. 5–20.

Rolston, H., III. 1981. Values in nature. Environmental
Ethics 3: 113–128.

Jyrki Kangas
 Tutkimusaseman johtaja, Metsäntutkimuslaitos

Heikki Ala-aho
 Opiskelija, Oulun metsäoppilaitos

JOKAMIESMIEHEN METSÄNÄKEMYS KYSELYTUTKIMUSTEN VALOSSA

Taustaa

Väestön mielipiteitä metsistä sekä niiden hoidosta ja käytöstä on tutkittu viime vuosikymmenten aikana varsin paljon. Kyselyt on kuitenkin useimmiten suunnattu johonkin tiettyyn ositteeseen koko väestöstä, kuten suppealle maantieteelliselle alueelle tahi tietylle ammatilliselle tai sosiaaliselle ryhmälle. Viime vuosina on pyritty selvittämään koko väestön näkemyksiä otantatutkimuksin laajemmista perusjoukoista (Hänninen 1988, 1994, Tuomola 1993, Kangas & Niemeläinen 1995, Hänninen & Karppinen 1996). Aivan viime aikoina on tullut suosituksi hankkia informaatiota maakunnallisista metsämielipiteistä alueellisten metsästrategioiden ja tavoiteohjelmien sekä osallistavan metsäsuunnittelun tueksi (mm. Kajala 1997, Loikkanen 1997).

Tähänastisissa mielipidekyselyissä on melko vähän tarkasteltu eri sukupuolten välisiä tai sukupuolten sisällä eri ositteiden näkemyseroja. Niin mies- kuin naistutkimuksenkin näkökulmasta on kuitenkin mielenkiintoista selvittää näitä mahdollisia eroja.

Yleinen kyselytutkimusten havainto on ollut, että miesten arvot ovat "kovemmat" kuin naisten (esim. Uusitalo 1986). Esimerkiksi miesten suhtautuminen ympäristönsuojeluun on niiden mukaan penseämpää kuin naisten. Metsäntutkimuslaitoksen vuonna 1994 toteututtama kansalaismielipidekysely osoitti havainnon pätevän myös suhtautumisessa Suomen metsiin sekä niiden hoitoon ja käyttöön (Kangas & Niemeläinen 1995).

Tässä esitelmässä tuodaan julki alustavia tuloksia tuoreesta gallupista, jonka aineisto on kerätty postikyselynä aikaisempien Vaasan ja Oulun läänien asukkailta. Vaasan lääni on sittemmin lakkautettu. Sen alue kuuluu nykyään Länsi-Suomen läänisiin. Otoksen suuruus oli 1000 henkilöä, joista noin puolet vastasi kyselyyn. Vastaaajista puolet oli miehiä. Kysymykset

Esitelmän piti Jyrki Kangas

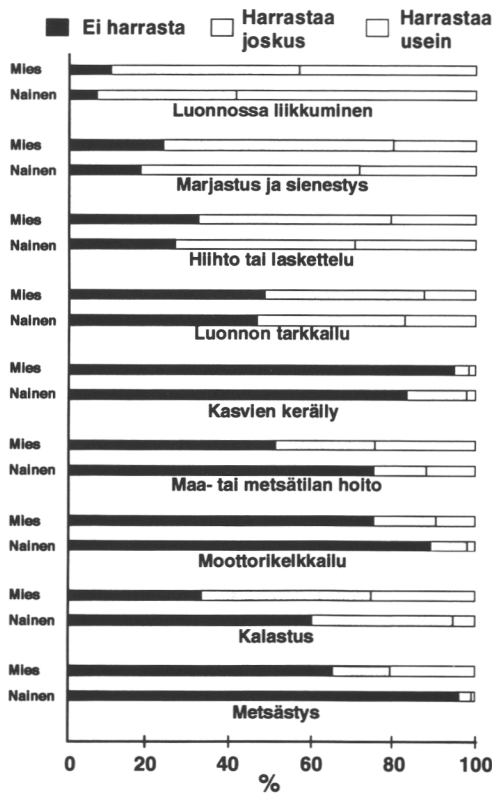
esitettiin pääasiassa siten, että ne kohdistuivat asuinseudun metsiin. Selvitystä voidaankin kutsua Pohjanmaa-Kainuun metsämielipidekyselyksi.

Seuraavassa tarkastellaan miesten ja naisten keskimääräisiä näkemyseroja Pohjanmaa-Kainuun metsämielipidekyselyn alustavien tulosten valossa. Sukupuolten sisäiset henkilöittaiset erot mielipiteissä olivat huomattavat, mutta silti jokamiesmiehen ja jokamiesnaisen välillä voitiin havaita selviä näkemyseroja.

Alustavia tuloksia Pohjanmaa-Kainuun metsämielipidekyselystä

Metsälliset harrastukset

Luonnossa liikkuminen ylipäätään on suosittua niin miesten kuin naistenkin parissa. Kuitenkin naiset ilmoittivat ulkoilevansa luontoympäristössä hieman miehiä useammin. Kyselyn mukaan miehet ovat naisia vähemmän innostuneita marjastuksesta ja sienestyksestä sekä kasvien keräilystä. Merkille pantavaa on, että maa- ja metsätalouden hoito näytti olevan selvästi suosituampi harrastus miesten kuin naisten keskuudessa; samoin odotetusti kalastus, metsästyks ja moottorikelkkailu (kuva 1).

Kuva 1. Pohjanmaa-Kainuun miesten ja naisten metsälliset harrastukset.

Näkemykset tavoitteista sekä metsän ominaisuuksien ja käyttömuotojen tärkeyksistä

Miehet, aivan kuten naisetkin, asettivat metsien hoidon ja käytön ohjenuorista metsien elinvoimaisuuden etusijalle (kuva 2). Ehkä yllättäen molempien sukupuolten keskimääräinen vastaaja näki vesistöjen kunnon toiseksi tärkeimmäksi vaikuttimeksi kyselyjen seikkojen joukosta. Puuntuotannon ja työllisyyden tärkeydet nähtiin suhteellisen vähäisiksi. Sama piirre on todettu useissa muissakin selvityksissä (kuitenkin vrt. Loikkanen 1997). Tosin metsien elinvoimaisuudesta huolta kantaminen voidaan tulkita taloudellisenkin kestävyvyyden tärkeyden merkinä.

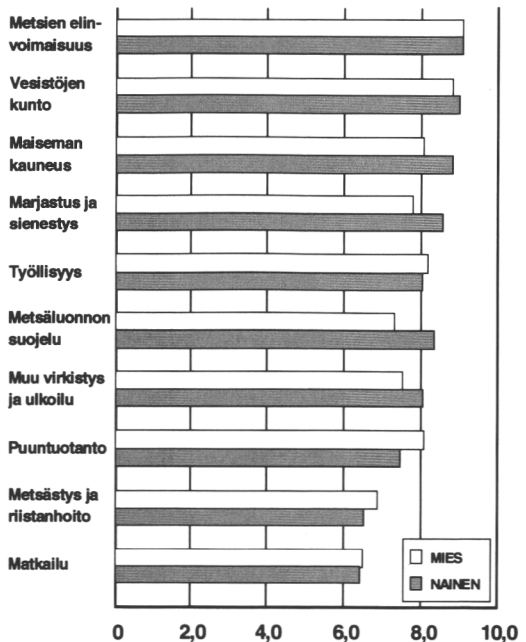
Arvojen kovuusakselilla on kyselyyn saatujen vastausten perusteella eroja keskivertomiehen ja -naisen välillä. Mies painottaa enemmän puuntuotantoa ja hieman enemmän myös työllisyyttä, kun taas naista vähemmän tärkeäksi hän näkee erityisesti metsäluonnon suojelun mutta myös maiseman kauneuden, marjastuksen ja sienestyksen sekä muun ulkoilun ja virkistys. Metsästyksen ja riistanhoidon tarpeet tulisi miesten mielestä ottaa jossain määrin painok-

kaemmin metsien hoidossa ja käytössä huomioon kuin naisten mielestä.

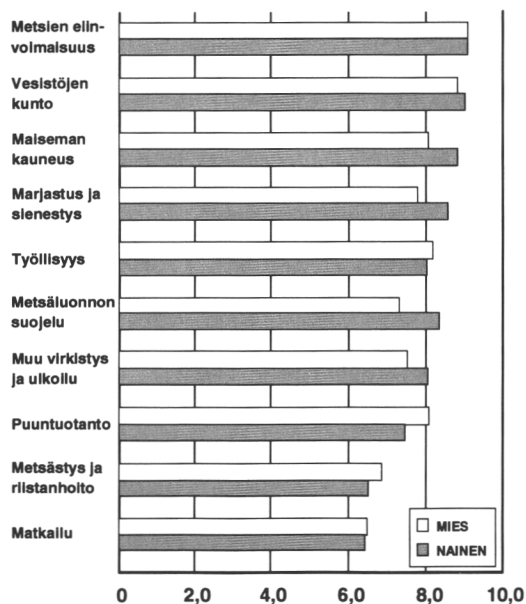
Kysyttäessä metsänomistajilta päätöspäätösten tärkeyksiä heidän omassa metsässään oli suuntaus samankaltainen kuin edellä on selostettu (kuva 3). Tavoitteiden, ominaisuuksien ja arvojen tärkeysjärjestyksissä oli kuitenkin pieniä muutoksia, kun tarkastelun kohde siirtyi Pohjanmaa-Kainuun kaikista metsistä omiin metsiin. Mielenkiintoista on huomata, että omassa metsässään naiset arvioivat metsästyksen ja riistanhoidon suunnilleen yhtä tärkeiksi kuin miehetkin - jopa aavistuksen tärkeämmiksi, joskaan ei tilastollisesti merkitsevästi. Naiset painottivat myös miehiä hieman enemmän metsäomaisuuden arvonnousua, minkä tulkinta jää ainakin toistaiseksi arvoitukseksi.

Suhtautuminen avohakkuisiin

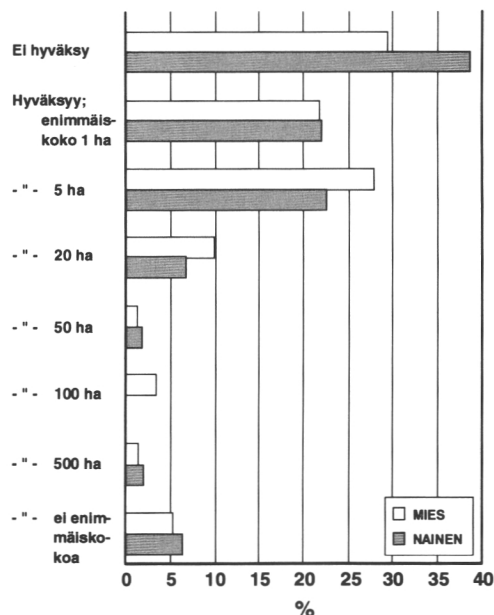
Huomattavasti suurempi osa miehistä kuin naisista hyväksyy avohakkuut tutkimuksen kohdealueella (kuva 4). Tässä mielessä ero on samansuuntainen kuin parin vuoden takaisessa koko maan kattaneessa kyselyssä (Kangas & Niemeläinen 1995). Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että vastanneista naisista suurempi osuus kuin vastanneista miehistä kuitenkin hyväksyisi avohakkuut ilman enimmäiskokoa, joskin

Kuva 2. Pohjanmaa-Kainuun miesten ja naisten näkemykset alueen metsien eräiden käyttömuotojen, tavoitteiden ja ominaisuuksien tärkeyksistä.

Kuva 3. Mies- ja naismetsänomistajien mielipiteet omistamiensa metsien eräiden käyttömuotojen, tavoitteiden ja ominaisuuksien tärkeyksistä.

Kuva 4. Miesten ja naisten suhtautuminen avohakkuihin tutkimuksen kohdealueella.

ero oli vähäinen. Kaiken kaikkiaan nyt tehdyn kyselyn aineistossa, eli Vaasan ja Oulun läänin asukkaiden keskuudessa, suhtautuminen avohakkuihin oli selvästi sallivampaa kuin koko maassa keskimäärin vuonna 1994.

Vastaukset eräisiin väittämiin

Pohjanmaa-Kainuun jokamiesmies on 56 %:n todennäköisyydellä sitä mieltä, että alueen metsiä on suojeltu riittävästi. Vain 17 %:n todennäköisyydellä hän ilmoittaa metsiä vielä tarvittavan lisää suojelun piiriin. Hakkuiden vähentämistä alkuperäisen luonnon säilyttämiseksi haluaa 28 % Oulun ja Vaasan läänien miehistä. Naisista selvästi suurempi osa on hakkuiden vähentämisen kannalla, mutta metsien suojelun riittävyyden suhteen sukupuolten välinen näkemysero on vähäisempi. Huomattavan suurelle osasta naisista (42 %, miehistä 27 %) on vaikea ottaa kantaa metsien suojelun riittävyyteen.

Alueen miehistä lähes kolmeneljäsosa tuomitsee ns. metsäaktivistien metsien hakkuita estävän suoran toiminnan (naisista 58 %). Miehistä 15 % pitää tällaista suoraa toimintaa hyväksyttävänä (naisista 22 %). Vain 7 % kyselyyn vastanneista miehistä on valmis itse osallistumaan suoraan toimintaan metsien

suojelemiseksi - mikä osuus tosin sekin voi tuntua suurelta osuudelta. Naisista peräti 16 % ilmoittaa olevansa valmis osallistumaan metsien suojeluun tähtäävään suoraan toimintaan.

Jokamiesmiehen naisia kovempaa metsäarvojen maailmaa kuvastavat myös suhtautuminen muunmuassa sellaisiin väittämiin kuin "Metsien hoito ja käyttö Pohjanmaalla on nykyisin riittävän ympäristöystävällistä" ja "Pohjanmaan metsien metsätaloudellista hyödyntämistä olisi tehostettava alueen elintason kohottamiseksi". Kummassakin miehet olivat väittämän kanssa selvästi useammin samaa mieltä (ensin mainittu väittämä 54 / 37 % ja jälkimmäinen väittämä 67 / 51 %), naiset puolestaan vastasivat 'vaikea sanoa' miehiä huomattavasti useammin (26 / 44 % ja 21 / 28 %). Suurempi osa miehistä (66 %) kuin naisista (53 %) myös näki metsäteollisuuden tärkeimmäksi Pohjanmaan hyvinvoinnin perustaksi ja ylläpitäjäksi.

Alustavien tulosten alustavaa tarkastelua

Väittämien kohdalla oli yleistä, että merkittävästi suurempi osa naisista kuin miehistä ilmoitti vaikeaksi vastata ollako väittämän kanssa samaa vai eri mieltä. Se, kuvastaako tämä mahdollisesti miesten päättävää otetta metsäasioihin vai kenties naisten

rehellisempää vastaustyyliä, jää myöhemmin arvioitavaksi.

Joka tapauksessa sukupuolten keskiwertoodustajien asenne- ja näkemysero oli Oulun ja Vaasan läänien alueella kaiken kaikkiaan selvä. Nyt tehdyn kyselyn valossa keskivertoisen pohjalais- tai kainuulaismiehen metsällinen arvomaailma on astetta kovempi kuin seutujen keskivertonaisen metsäarvojen yhdistelmä.

Viitteet

Hänninen, H. 1988. Suuren yleisön ja metsänomistajien mielipiteitä metsätaloudesta 1980-luvun mielipidetutkimusten valossa. Suomen Metsäyhdistys ry. 24 s.

Hänninen, H. 1994. Suomalaisen metsäasenteet ja metsätiedot 1994. Suomen Metsäyhdistys ry. 13 s.

Hänninen, H. & Karppinen, H. 1996. Kansalaismielipide metsien suojelusta ja talouskäytöstä. *Folia Forestalia* 1996(1): 27-39.

Kajala, L. 1997. Lappilaisten näkemyksiä metsien hoidosta ja käytöstä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 645. 41 s.

Kangas, J. & Niemeläinen, P. 1995. Kansalaismielipide Suomen metsistä sekä metsien hoidosta ja käytöstä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 561. 24 s. + liite.

Loikkanen, T. 1997. Kainuun metsäkysely 1996. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 6. 46 s.

Tuomola, S. 1993. Suomalaisen metsäasenteet ja metsätiedot 1993. Suomen Metsäyhdistys. 8 s.

Uusitalo, L. 1986. Suomalaiset ja ympäristö. Tutkimus taloudellisen käyttäytymisen rationalisuudesta. *Acta Academiae Oeconomicae Helsingiensis, Series A*: 49. 170 s.

(Kuva: Esa Heino)

Leevi Karsikas
Kirjailija, Oulainen

“MIEHEN METSÄVIETTI”

Eräs suuren aikakauslehden toimittaja kysyi minulta: “Miksi sinä kerrot kirjoissasi jokaisen teerenampumisesi? Teet saman jutun aina uudestaan ja uudestaan?” Vastasin, että olen kuullut lukijoitteni haluavan lukea ne kaikki niin kuin Henry Millerin lukijat haluavat nauttia kaikista niistä sukupuoliakteista, jotka hän toimeenpani Pariisissa ennen toista maailmansotaa. Yksinkertaisinta on kun muistaa lukijansa, niin tietää mistä ja miten pitää kirjoittaa.

Nyt minä en tarkalleen tiedä, mitä minulta odotetaan. Mutta aavistelen, ettei minua ole - suureksi hämmästykseni - kutsuttu tänne siksi, että yrittäisin puhua niin kuin joku vuorineuvos, professori tai poliitikko. Yritänkin arvailla, miksi kutsu kuului. Ehkäpä se johtui niistä takavuosisikymmeninä julkaistuista kirjoitustani, joissa arvostelin metsien käsittelyä ja metsäpolitiikkaa. Sanoin jopa niin, että kun katselee mitä tahansa peruskartan lehteä, pitäisi tulla kapina, jos kansa olisi vähänkään valveilla ja järjissään. Siellä on paljon enemmän sinistä kuin tuhansien järvien maahan kohtuudella uskoisi mahtuvan. Luulenkin, että karttalehtien painamisessa on kulunut kaikkein enimmän sinistä väriä, kun on kuvattu ne kaikki metsäojametrit, jotka maisemiin on kaiverrettu. Ei tarvitse ihmetellä, miksi esimerkiksi Pyhäjoki on nyt kokonaan toinen kuin ennen ja miksi Itämeri saastuu. Joen molemmat rannat vyöryvät, kun ennen maantieteen alkeiden mukaan vyöryi vain virtaranta. Rantojen kasvillisuus on osittain muuttunut muuksi ja lajimäärä on köyhtynyt. Tosin osasyynä ovat olleet ne minidynamot, jotka vesiviranomaisten opastuksella asennettiin jokeen. Valtion, lue veronmaksajien, rahallahan ne on kompensoitu.

Metsäkiinnostukseni on heti alusta lähtenyt eräänlaisesta “vääräsrä tietoisuudesta” Karl Mannheimin käsitettä lainatakseen. Sana “väärä” on tässä käsitettävä yleisestä suuntauksesta poikkeavaksi, ei virheeliseksi, sillä minä en tunnusta rahaa sellaiseksi mitariksi, jolla voitaisiin näitä kuoleman tekoja mitata. Olen jo vuosia vaiennut. Olen hankkinut uusia tietoja ja ajatellut. Ja olen tullut entistäkin radikaalimmaksi, mutta en esitä mielipiteitä. Pidättäydyn faktoissa, jotka voin pitävillä argumenteilla todentaa.

Minulle annettu otsikko, esityksen aihe, on käsitettävä laajemmin kuin biologian ja psykologian viettikäsité. Vietti on ehkä kovin spesifi käsite, joten siten ei kannata asiaa ymmärtää. Olisi ehkä parempi puhua metsäviehtymyksestä. Hyvä, erittäin viehättävästi epätieteellinen termi olisi sanoa kuten Aleksi Hihnavaaran eli Moskun kotiväki kuului Sakari Kännön mukaan sanoneen hänestä: “Mettäveret sillä on.” Olen täysin vakuuttunut, että nuo “mettäveret” on ihmisolennon biologisen lajinkehityksen, evoluution, tulos. “Mettäveret” on geneettinen koodi, joka on syntynyt käsittämättömän pitkän ajan kuluessa. Tuo aika ei rajoitu ihmis- eikä niitä edeltäneisiin apinalajeihin, vaan se jatkuu niin kauas taaksepäin kuin elävää solua on tuotu meille tähän tilaisuuteen. Koska tällaiset sopeutumukset ovat jokaisen luonnontieteilijän käsityskyvyn mukaan täysin kiistattomia minkä tahansa muun lajin kuin ihmisen osalta, miksi ihminen tekisi poikkeuksen eikä sen käyttäytyminen noudattaisikaan yleistä periaatetta. Ei se teekään poikkeusta. Mutta tämä ei tunnu riittävän sosiologeille, modernismin tietäjille, jollaisen koulutuksen itsekin olen hankkinut, vaan he ovat vaatineet pääteni vadille. Heillä on huoli “oman pesän likaajasta”. Modernismiko olisi muuttanut ihmisen biologisen rakenteen? Sellainen ei ole mahdollista muutamassa vuosisadassa. Harvoin tapaa niin rohkeaa kannanottoa kuin sain kommentina erääseen kirjoitukseeni amerikkalaiselta tohtori Karen Armstrong’ilta: We live in a hunter-gatherer

body and are killing ourselves with too rich food, no exercise and pollution. Suomeksi tämä kai tarkoittaa, että elämme metsästäjä-keräilijän ruumiissa ja tapamme itseämme liian vahvalla ruoalla, emme saa harjoitusta ja olemme alttiina saasteille. Luulen, ettei kukaan eurooppalainen uskaltaisi sanoa näin. Tämänkin vuoksi EU:hun liittyminen oli virhe.

Jotta näkökantani kävisivät paremmin käsitettäviksi, minun lienee tarkasteltava asiaa tarvittavassa määrin henkilöhistoriani valossa. Siksi en säily pientä subjektiivisuuttakaan, koska se palvelee asiaa. Ilmeisesti ensimmäisiä metsämuistumiani on se vankka sekametsän muuri, joka ympäröi kotitaloani kolmelta suunnalta. Etelässä olivat pellot ja niiden takana Pyhäjoki. Joen takana oli ensin räme ja sitten korpi. Räme kasvoi hilloja, ja tasalatvaisista rämemännystä tapasi talvisin huurremetsoja. Nyt tuo räme ja korpi on ojitettu eikä siellä ole hilloja, mutta vaivaiskoevikko on ”jalostunut” kahden korkuiseksi. Puuta räme ei yhäkään kasva. Korven takana kohosi vähitellen Syrjäkankaan ja Murtomäen rinne ja käsittämättömän laajan Erkinharjun valtionmetsän aarnio, josta oli otettu kai joitakin honkia polttopuiksi sillä kuuluisalla honkaluvalla. Siellä jossakin oli jääkylmä lähde, josta mustikassa käydessämme joimme. Valtionmetsä pilkottiin rintamamiehille, ajettiin Pyhäjoen rantaan ja uitettiin jonkin. Lähde pilattiin rakentamalla valtatie aivan sen vieritse. Seutu toipuu hyvin hitaasti, koska siihen istutettiin kasviyksilöitä, joita ei olisi pitänyt metsään viedä. Totesin asian etsiessäni sieltä sienii tänä syksynä. Olisiko näköpiirissä, että Kokkola-Kajaani -valtatie jäisi joskus käytöstä tai muutuisi metsäpoluksi?

Ja vaikka en voikaan viipyä näissä alkukuvissa pitkään, otan toisen kuvan, joka mielestäni selittää paljon. Muutaman vuoden ikäisenä onnistuin livahtamaan metsään, joka alkoi heti pajan takaa. Kuljin jännittyneenä Tonkilaisen tien alkua, kun edestäni, ehkä kymmenen metrin päästä, lähti kaksi pyytää lentoon. Tunsin ne heti pyiksi. Palasin siitä takaisin kotiin ja ryhdyin tekemään jousipyssyä, vaikka metsästysjousojen käyttö oli jo kauan sitten unohtunut. Pidän yhä tuon metsäni ensimmäisen metsäpolun auki. Se on minun pyhä polkuni: Polku ja metsä pyhittyvät ihmisten ja eläinten kulkemisesta, mutta lopullisesti profanoituvat, arkistuvat kaikenlaisista teistä.

Olin pitkään koulutukseltani niin sanottu talollisen poika. Kävin kansakoulun ja kansanopiston. Tein talon töitä vuosia. Talvella hakattiin polttopuut omasta metsästä ja tehtiin pieniä hankintakauppoja. Hankintakauppa oli maaseudun selkäranka, mutta metsäyhtiöt halusivat sen katkaista ja onnistuivat siinä. Isäni

oli ollut jonkinlaisena kymppinä Ouluyhtiöllä. Mielestäni tuollainen metsissä kulkeva mies, jolla oli pysy ja joka toi kotiin milloin metsälinnun, milloin jäniksen, näytti hyvin vapaalta mieheltä, vallankin, kun hän tiesi kaikki tietämisen arvoiset asiat. Ajattelin, että hankkisin itsekin sellaisen pätevyyden. Olin kerän nähnyt metsäteknikon, ja tuo henkilö oli tehnyt minuun syvän vaikutuksen.

Jossakin vaiheessa isääni syytettiin käräjillä ja tuomittiin metsän hävittämisestä, koska hän oli ”harsituttanut” metsäänsä. Sen seurauksena metsään tehtiin pieniä aukkoja, jotka kaikkien ihmisten suureksi järkytykseksi oli pakko raivata aivan aukeiksi: mikään luonnostaan kasvanut ei kelvannut. Nykyään ymmärrän asian niin, että jos metsässä valmiiksi olevat taimet hyväksyttäisiin, taimitarhat saattaisivat kuolla, jos kohta uusi metsä kasvaisi pariakymmentä vuotta nopeammin. Mutta metsänomistajallahan on perässään joukko tyhjäntoimittajia niin kuin pyrstötähdellä pyrstö. Pyrstö syö hänen pöydässään. Nuo aukot joko istutettiin kangilla tai kylvettiin kuokalla tehtyihin laikuihin. Yhteistä niille on, että niistä on saatu vain vähän hyötyä neljänkymmenenviiden vuoden jälkeen. Mutta sen sijaan ne ”harsitut ja pilatut” alueet on hakattu moneen kertaan, nyt tietenkin ”alaharvennuksella”. Nuo aukot ja vanhalleen jääneet alueet vastaavat klassista luonnontieteellistä koejärjestelyä melko pitkälle, niin että kun jokaisen kolmen tukin kuusen sydämessä on tuo ”rujo, kilpailussa kerran hävinnyt kuusentaimi”, olisi oikeus odottaa, että myös aukoilta poistetut taimet ja nuoret kuuset olisivat nyt kolmen tukin kuusia. Jostakin on myös ilmaantunut tukkimäntyjä, vaikka siellä ei rauhoituspäivänä nähty ainoatakaan kehityskelpoista mäntyä. Mutta ne männyt ovat ilmaantuneet jostakin kyntämättä ja kylvämättä. Ne ovat paljon suurempia kuin ne istutetut ja kylvetyt. Se alkaa olla kuin tuo valtion metsä oli ennen, ei kuitenkaan niiden istutettujen ja kylvettyjen kohtien osalta. Ja kaiken kukkuraksi vallitseva metsätyyppi oli monin paikoin liian rehevä männylle, mutta siitä huolimatta joka paikkaan oli tungettava rujoja, mutkaisia ja oksaisia hierinpuumäntyjä, jotka eivät läheskään kaikki pysyneet edes pystyssä. Syntyi päissään huojatelevaa puuympäristöä. Metsässäni kasvaa nyt mustikka kuin ennen Syrjäkankaassa, jossa sielläkin mustikka on toipumassa.

Kun näiden alkuvaiheiden aikana olin nähnyt, että metsäteknikolla oli diagonaalihousut, tuulitakki ja karttalaukku ja että hän ajoi komeasti skodalla ja että metsänhoitajalla oli kalpeat posket kuin puotilaisella, päätin pettää isäni maailman ja sivistyä itsekin. Sellainen merkitsi yksiselitteisesti vihollisen leiriin siirtymistä. Nämähan ovat identtisiä arvoja sen arvon

kanssa, jolla maaseutu tyhjeni. Kun televisio tuli aikoinaan maakuntiin, talollisen rippikouluikäiset tyttäret havaitsivat, että Teija Sopasella oli yllään joka ilta uusi pusero. He tekivät ainoan oikean johtopäätöksen. Saadakseen uuden puseron he päättivät lähteä ja lähtivät. Melkoinen joukko talollisen poikia ei sen seurauksena koskaan kokenut pariutumisen autuutta. Ehkä se oli oikein. Eiväthän he osanneet arvottaa puseroa.

Silloisen metsäkoulun pääsyvaatimuksissa oli puutavaran hakkuuakin, enkä uskonut, että isäni mahdollisesti antama todistus olisi riittänyt, niin päätin lähteä oikein viralliseen savottaan. Kevätalven 1955 olin Toppila Oy:n pöllisavotassa Simon Kevätjärvelä. Suorantaisen järven kaltaan kuusikkokankaalla oli suuri kämpä, jossa savotta sijaitsi. Ympärillä oli käsittelemättömän laajasti pitkää kuusikkoa kasvavia kankaita, jotka piti hakattaman täysin paljaksi. Yhtään puuta ei saanut jäädä pystyyn. Kantotoukka kierteli jokaisen luona ja määräsi kaikki yksinäisetkin puut poistettaviksi. Viilailin kokonaisen viikon erään laajan suon reunassa töröttäviä mänty- ja kuusikeloja, joista en lainkaan netannut. Yhtiö maksoi lumilisiä metristä ja kahdestakymmenestä sentistä, mutta josakin suon reunassa oli lunta pian pari metriä. Oli aikamoiset lumityöt, ennen kuin pääsi edes yrittämään kaatoa. Mutta oli toisaalla kahdeksankin kaksimetrisen pöllin puita, jotka eivät näyttäneet juuri ohenevan latvaan päin mentäessä. Tuo puu oli niin kevyttä, että sitä mielikseen nakkeli palstatien varteen. Olin nähnyt ne pienet aukot kotimetsässä. Suurin oli silloin kai korkeintaan pari hehtaaria, taisi jäädä puoleentoista. Syksyllä 1954 hakattiin tätäkin isompi aukko. Mutta täällä uskoin horisontin näkyvän puuttomana, kunhan tuo jättiläisaukko olisi raivattu. Tämän vuoksi ja kun moottorisaha alkoi olla tulossa, myin kämpässä huutokaupalla kaarisahani ja kirveeni, menivätpä siinä yhdet hyvät saappaatkin, hiihdin yöllä kaksikymmentä kilometriä tien varteen ja tulin pölliautoassa Toppilaan, jossa maksoin kyytini purkamalla kuorman yhdessä kuljettajan kanssa. Ei silloin ollut kuormaimia, vaan lasti heitettiin pöllä kerrallaan tikan avulla auton lavalta. Mutta eihän Kaz'issa kovin monta kuutiometriä ollut! Ei siinä hikikään tullut. Oulusta jatkoin linja-autossa Kärämäelle. Olin päättänyt, etten osallistu enää niihin puuihin. Menihän siinä viimeinen vapaan miehen ammatti. Ja ainakin sen kerran tein äärimmäisen viisaan valinnan. En saanut valkosormitautia, niin kuin saivat ne, jotka sinne jäivät. Kuitenkin otin savotan kasööritä todistuksen puutavaran hakkuusta. Se saattaa olla vieläkin tallessa... En palannut enää sen jälkeen metsäalalle. En halunnut ottaa henkilökohtaista vastuuta kokonaisten kairojen tuhoamisesta. Muistan, että kun

piirityönjohtaja kävi kämpällä, hän ampui luodikolaa yhtenä päivänä kaksikymmentä huurremetsoa. Hänellä oli pian sata kiloa lihaa. Kävin kymmeniä vuosia myöhemmin siellä. Rikoksentekijänhän on sanottu palaavan rikospaikalle. Sinne oli tehty tie. Suot kuorittiin turvevoimaloihin, joiden tuottama sähkö tuhlataan aivan joutaviin tarkoituksiin. Kankailla oli havaittavissa hierinpuumäntyjä. Tuulitakkiherraaatteeni oli romahtanut niin kuin Ilmari Kiannon nappiherraaate, kun hän oli yrittänyt sotilasuralle.

Isäni näki, että minulta oli niin sanotusti hukkunut pallo. Siksi kai hän esitti, että menisin harjoittelijaksi kunnantoimistoon. Suostuin, ja hän hommasi minulle paikan. Sain vuonna 1966 palkkaa kaksituhatta vanhaa markkaa kuukaudessa. Vertailun vuoksi pitää mainita, että noin vuoden kuluttua perin äitiyslomalta lähtevän toimistoapulaisen istuimen, jolla maksettiin palkkaa kahdeksantoistatuhatta vanhaa markkaa kuukaudessa. Siinä istuin vuoden, minkä jälkeen kuljin talollisen pojan pitkän tien loppuun ja lähdin kansankorkeakouluun. Ällistyin suunnattomasti, tyhmäksi kun oli aina mainittu, että sain yli sadan oppilaan joukosta, tarkka luku oli 144, priimuksen paperin. Mainitsin tämän siksi, että pitäisin sitä mainitsemisen arvoisena silloinkin, jos asia olisi sattunut jollekulle toiselle... Suoritin Yhteiskunnallisessa Korkeakoulussa kunnallistutkinnon keväällä 1962, ja sain heti kunnansihteerin viran. Tällainen etenemisen väylä oli varattu "erittäin lahjakkaille ei-ylioppilaille", kuten fraasi kuului. Se oli virallisessa korkeakoulun pääsyvaatimuspaperissa.

Kunnansihteerinä ja myöhemmin kaupunginkamreerina näin, että kunnassa olisi ollut paljon järkevää tekemistä; ne olivat niitä kunnan alkuperäisiä tehtäviä, joita varten kuntalaitos oli aikoinaan perustettu, mutta viihdyin pian huomommin kuin missään olin siihen mennessä viihtynyt. Minusta tuntui, että kunnat alkoivat kilpailla siitä, mikä niistä pystyisi tuhlaamaan enimmän. Keväällä 1984 painoin toimiston oven kiinni takanani enkä enää palannut. Siitä seurasi, ettei kukaan enää maksanut palkkaa. Miksi olin ollut niin tyhmä, etten ollut tyytynyt nostamaan palkkaani, niin kuin niin monet muut yhä tekivät? Kun normaaliaika, jota alettiin kutsua lamaksi, tuli, menetin loputkin tuloni. Lehdet eivät enää ostaneet tekstejä, ja kirjojeni painokset olivat kutistuneet lopulta yli viidelläkymmenenellä prosentilla, kirjastojen määrärahoja oli jatkuvasti pienennetty, mistä johtui, että kirjailijoille maksettavat kirjastokorvaukset olivat kutistuneet kolmannekseen. Pelastuin vain siksi taloudelliselta katastrofilta, että jossakin vaiheessa kävin metsäni kimppuun. Olen ollut aina sitä mieltä, että metsää voi ja pitääkin hakata, kunhan se tehdään

järkevästi. Käyttiväthän jo ekototalistitkin, joista puhun myöhemmin, puuta polttopuuna ja majojen rakennuspuuna. Viisaasti ei kuitenkaan tehty, vaan metsään tehtiin aukko ja jälki aurattiin. Siitä, että annoin sen tapahtua, tuli kuitenkin niin valtava syyllisyys, ettei koko maailmankaikkeudessa ole niin syvää armonlähdettä, että se riittäisi pyyhkimään syyllisyyteni. Jos joudun helvettiin, toivon, että langettavana syntinä mainitaan tuo aukko ja auraus. Metsäteiden tekurikokseen, isäni toimeenpaneman ojitusrikoksen uusimiseen (se olisikin jo vaarallista rikoksen uusimista ja osoittaisi erittäin suurta paatunusta), myrkynkylvörikokseen ja kemirointirikokseen en kuitenkaan ole syyllistynyt.

Metsiä kulkiessani, metsästäessäni, sienestäessäni, marjastaessani ja syömäkalani pyytäessäni törmäsin usein ihmisiin, jotka saattoivat kysyä: "Pitääkö vielä metsästä, vaikka ruokaa on kaupoissa riittävästi ja kun on kallista ylituotantoakin?" Metsästäminen rinnastettiin sotaan, vaikka sota on miljoonia vuosia myöhäisempi ilmiö kuin metsästyks. Metsästyks on ihmislajin ikäinen, jopa vanhempi, mutta sota on tavarakasan ikäinen. Ja tavarakasa on yhtä vanha kuin tuotantotalouskin. Tämän aion vielä todistaa, mutta en tässä tarinassa. Tavarakasa on talous, tuo omalaksinen, muusta yhteiskunnasta lähes irrallinen apparaatti. Tässä olen käyttänyt jälleen osittain omia käsitteitäni.

Niinpä sitten lokakuussa 1992 keittelin metsoa Savukoskella olevassa Mantoselän kämpässä. Keskityin miettimään, mitä tein, mitä tapahtui todella, kuten Pentti Saarikoski erään kirjansa nimellä kysyy. Silloin tulini keksineeksi käsitteen, jolle annoin nimeksi "ekologinen primariteettiperiaate". Sen mukaan olin "ekoprimaristi". Ekologisessa primariteettiperiaatteessa ekologiaa on se, että esimerkiksi se metso oli paikallisen lintupopulaation tuottoa, vapaata luonnon tuottoa, jonka aikaansaamiseksi ei ollut tarvittu panostusta, sen syntyminen ei ollut vaatinut varoja, vaan se oli syntynyt itsestään. Viljelyssä ja karjankasvatuksessa asia on toisin. Mutta ilmaisuus vallitsee sen sijaan kaiken luonnon tuoton tapauksissa. Hirvet, karhut, puolukat, sienet, hylkeet ja lahtivalaat ovat spontaania luonnon tuottoa ja ne ovat ekologisesti ilmaisia. Ainakin Pohjanlahden hylkeet ovat vähentyneet jäänmurtajien mahdollistaman talvimerenkulun vuoksi ja rantojen rekkaliikenteen melun takia. Kloorattujen hiilivetyjen vaikutuksen takia hylkeillä kai esiintyi ainakin takavuosina lisääntymisvaikeuksia. Metsästyksellä ei ole ollut vuosikymmeniin minkäänlaista merkitystä. Viljely ja karjankasvatus ovat ekologisesti äärettömän kalliita. Siksi näitä ja ekoprimarismia ei voi edes vertailla keskenään, koska

ei ole mitään vertailukohdetta. Primarismia siinä metson tapauksessa oli se, että jollen olisi saanut ammutuksi sitä metsoa, minun olisi ollut otettava repustani hernekeittopurkki, joka edusti tuotantotaloutta ja oli ekologisesti äärettömän kallis. Primarismissa luonnon tuotto, metso, syrjäytti kalliin hernekeittopurkin. Kun puhun ekoprimarismista, tarkoitan aina tällaista. Se oli järjestyttävä ahaa-elämys. Olin keksinyt uutta, sellaista, jota kukaan ei ennen ollut ymmärtänyt. Oli kyllä puhuttu uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämisestä, mutta ei ekoprimarismista. Nyt viimeinkin metsästyksen puolesta oli esitettävissä pitävä argumentti. Metsästäämällä syrjäytettiin äärimmäisen kallista tuotantotaloutta. Mutta pian sain nähdä, etteivät sitäkään kaikki pysty ymmärtämään, vaan moni uskoo yhä, että ihminen voisi "pelastua" raadollisuudestaan viljelyllä eli käymällä luonnon kimpun hirvittävän kalliilla tavalla, kun sen sijaan metsästyks on heidän mielestään luonnon tuhoamista, vaikka sen tuotto on todellisuudessa ekologisesti ilmaista. Myönnän, että näin lyhyt analyysi ei ainakaan hyvin riitä argumentaatioksi, mutta periaatteen siitä saanee selville. Asia kiehtoo minua yhä suuresti, joten palaan siihen toisissa yhteyksissä yhä uudelleen.

Syksyllä 1994, kuusikymmentäyksivuotiaana, annoin julistaa itseni ylioppilaaksi ja liityin Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteelliseen tiedekuntaan tutkiakseni, mistä tällaiset metsästyksen vastaiset kysymykset ovat syntyneet. Mitä nämä uudet aseet merkitsivät? Miksi ihmiset halusivat "puhdistautua" tappamisen "syyllisyydestä"? Vaatisi liian paljon aikaa edes vähäisessä määrin kuvata analyysiä, jonka 1996 gradussani esitin. Siksi on syytä todeta yksinkertaisesti, ettei elämässä voi puhdistautua sellaisesta, joka on alusta asti siihen kuulunut. Puhdistautumistempot ovat niin kalliita, ettei maapallo niitä kestä. Metsästyksen vastustuspuheen premissit ovat tietoteoreettisesti virheelliset. Kun sanoin tämän jossakin yhteydessä, lieneekö se ollut laitoksen tutkijaseminaarissa, eräs naistutkija huomautti, että onhan orjuuskin kuulunut yhteiskuntaan alusta saakka, mutta siitäkin halutaan jo päästä eroon. Siinäpä se onkin: orjuutta ei esiintynyt miljooniin vuosiin. Metsästyks- ja keräily-orja on jo käsitteenäkin mieleton. Orjuus on tuotantotalouden aiheuttama ilmiö samoin kuin sotakin. Sen vuoksi ne voidaan lopettaa. Sen sijaan en ole vähääkään huolissani niin sanotuista "uusiutumattomista luonnonvaroista". Ihminen voisi paremmin, jollei niitä olisi lainkaan. Ei ihminen niitä tarvitse. Ainoa huoli on, ettei "uuni kestä niin kovaa tulenpitoa" kun ne hävitetään. Kun ensi kerran kirjoitin tämän ajatuksen erääseen lehtikolumniini, toimittaja soitti minulle ja kysyi, eikö tästä puutu yksi sana. Ei puutu, vastasin. Mutta kun teksti julkaistiin, siinä luki: "Ei ihminen

(Kuva: Esa Heino)

tarvitse niitä kaikkia.” Lukijani eivät saaneet lukea, mitä olin tarkoittanut sanoa: *ihminen ei tarvitse uusiutumattomia luonnonvaroja!* Tuntui kuitenkin, että en ollut päässyt edes puolitiehen tekemällä tuon maisterin tutkinnon. Siksi anoin oikeuden yrittää tehdä filosofian tohtorin tutkinnon aiheesta.

Nyt kun olen toista vuotta perehtynyt lisää aiheeseen, olen löytänyt uuden faktan, jota kutsun *ekotalismin tapahtumahorisontiksi*. Tuon horisontin takana jokainen oli ekotalisti. Minkäänlaista tuotannollista toimintaa ei missään maapallon kolkalla esiintynyt. Kukaan ei panostanut. Ruoka kerättiin ja metsästettiin. Sitä ei viljelty eikä kasvatettu. Panostus alkoi viljelyllä ja kotieläinten kesyttämällä. Tällöin päättyi paleoliittinen kivikausi. Muutos tapahtui eri lähteiden mukaan noin 13 000 - 10 000 vuotta sitten. Ekotalismia oli jatkunut varovaisestikin arvioiden useita miljoonia vuosia eikä se koko tuona aikana ollut aiheutunut palautumattomia muutoksia luonnossa. Metsästyks ja keräily, joka oli ennen ekotalismia ja nykyään ekoprimarismia, on ainoa ihmisen toiminto, joka ei vahingoita palautumattomasti luontoa. Sen sijaan ihmisen jokainen teko, joka ei ole ekotalismia tai ekoprimarismia, vähentää ihmisen käsille saatavaa materiaa ja energiaa määrällä, joka niihin käytetään. Maapallo köyhtyy, kun sitä muutetaan tavaroiksi. Koska tästä on hyvin vaikea esittää lukuja tai muita suureita, varsinaisen kaavan esittäminen antanee odottaa itseään. Tarvittaisiin ainakin yksi eko-Einstein. Mutta kysymys on *maapallon köyhtymisen periaatteesta*. Tämänkin argumentaation niukkuus on arveluttava ymmärrettävyyden kannalta, mutta tila ei

riitä enempään. Ajatukset ovat kuitenkin joka tapauksessa valmiina sitä toisenlaista kirjaani varten. On käynyt selväksi, että tuotantotalous mahdollistaessaan kontrolloimattoman väestönkasvun, kylvi muun siemenen kylväessään ekokatastrofien siemenen.

Minulle on usein sanottu, ettei ekoprimarismilla voi olla enää merkitystä, koska sille on vain vähän tilaa. Jo pinnallinenkin ajattelu osoittaa, että ekoprimarismia esiintyy yhä paljon ja että sille olisi paljon nykyistä enemmän tilaa ja mahdollisuuksia, kunhan ekoprimarismi opittaisiin erottamaan edes mielteissä selvästi tuotantotaloudesta. Tutkimuksen olisi tästä edes kohdistettava huomio tuon eron tunnistamiseen. En puhu panostamisesta, vaan viisas ajattelu ja sen raportointi riittäisi. Erityisesti tämä tosi puhe on alettava ottaa vakavasti, koska on kysymys vähintäänkin elonkehän iän jatkamisesta. Mielestäni sen pitäisi riittää viisaan ihmisen motiiviksi, niin että hän alkaisi tehdä yhä suuremman loven tuotantotalouteen ekoprimarismien hyväksi. Metsääkin olisi käytettävä ekoprimarismien mukaisesti. Luonto palautuisi ekoprimarismilla vähitellen spontaanisti tuottavaksi. En yritä ennustaa sitä, olisiko mahdollisuus palata ekotalismiin, mutta pyrkimyksenä se olisi ainoa ylevä päämäärä.

En tiedä, onko ihmisellä erityistä metsäviettiä. Ehkä on kysymys vain siitä, että ihminen on yhä metsästäjä-keräilijä eikä voi muuttua muuksi. Ihminen on ekotalisti. Hänen pitäisi alkaa pyrkiä takaisin juurilleen. Ekoprimarismi on siihen ainoa tie.

Kerttu Härkönen
Viestintäjohtaja, Metsähallitus

METSIIEN MIES METSIIEN NAISEN SILMIN NÄHTYNÄ

Seminaarin järjestäjät yllättivät raikkaalla aiheellaan. Joko metsien miehet joutuvat miettimään itsestään selvää asiaa eli sukupuoltaan, mieheyttä? Onko "toiseus", "vieraus" päässyt yllättämään? Kuristavatko kiintiöt, hyppelevätkö liehuhelmat miehen urasuunnitelman tiellä? Nouseeko tilaisuus suuresta huolesta? Pilke taitaa väikkyä järjestäjien silmäkulmassa, ja se tekee hyvää.

Tunnustus

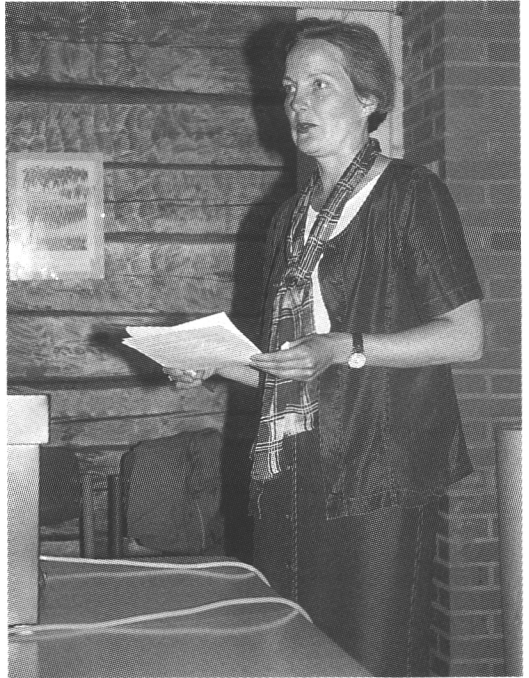
Olen aina työskennellyt miehisessä maailmassa. Ote nuoruusvuosien työmaita kuvailevasta kirjoituksistani:

"Työ on sitä että mennään metsään, ja toisaalta metsään mennään työ mielessä. Työ voi olla pystymittaa, raivausta, hakkuuta, mutta lepoa ei ole myöskään marjanpaiminta. Metsä = työpaikka.

Enemmän aikaa olen työskennellyt miesten kanssa. Yleisesti ottaen työkaverit ja esimiehet olivat mitä positiivisinta porukkaa. Kärsivällisesti he odottivat tien laidassa kuuden kilometrin marssilla hieman vauhdista jäänyttä kulkijaa. Veistelivät vesurin vartta käteen sopivammaksi ja niin edelleen.

Noista metsän pojista ja miehistä jäi jonkinlaista miehen ihannetta mieleen: "maastokelpoisuus". Mies sellainen, jonka kädessä pysyy kirves, puukko, vesuri, joka vuolet lastut ja virittelee nuotion (näetkö nuo kaikki vihreän sävyt, vaatteissa ja metsässä, kun hän tiikusateisena päivänä sytyttelee savukettaan kaatuneella rungolla istuen...) Siis perinteinen suomalainen mieskuva, näiltä osin."

Tuo tunnelma on säilynyt. Minua ei ikinä miehen kanssa metsässä pelota. Yksi miehen arvostuksen kriteeri kohdallani on nimittäin se, että hänen on pärjättävä metsässä paremmin kuin minun! Jostain syystä uskon, että miehellä - Miehellä - on jossain takaraivossaan selviytymisen konstit. You Tarzan, me Jane?

Syytä huoleen?

Onko miehillä syytä huoleen metsäalan moniarvoistuvassa tilanteessa? Enpä usko.

Miesten vaikutusvalta ei ole ainakaan naisten takia vähentynyt miksikään. Jos virallisissa toimikunnissa pitääkin olla "toista sukupuolta" kiintiöiden verran, joillain muilla järjestelyillä hoidetaan kaikki tarpeelliset asiantuntijat osallisiksi. On muuten opettavainen kokemus istua pöydän ääressä ja kuulla tullessa kutsumuksi osana kiintiötä, ei ansioilla. Harva on kuitenkaan toistaiseksi kieltäytynyt. Metsäalan miehille moinen pysäyttävä kokemus on vielä kaukana.

Palkkojenkin puolesta miehet pärjäävät edelleen. Työmarkkinoilla keskimäärin naiset ansaitsevat 81,6 % vertailukelpoisissa tehtävissä työskentelevien miesten palkoista (80 % jos ylityöt, liukumata yms. otetaan lukuun mukaan). Vaikka tiedämme, että palkka on vain yksi osanen työelämän palkitsemisjärjestelmää ja viihtyvyyttä, luvut ovat valaisevia. Ero ei muuten ole viimeksikukuneiden viidentoista vuoden aikana muuttunut miksikään.

Ne tulee ja jyrää meitin

Meillä nelikymppisillä miehillä ja naisilla on monta yhteistä huolenaihetta, jotka osittain liittyvät sukupolvemme elinkaareen. Metsäalan olisi avauduttava nuorille. On vakava juttu, että nelikymppiset ovat edelleen organisaatioiden nuorimpia. Se leima kuuluisi vähitellen 15 vuotta nuoremmille. Jossain on satamäärin lahjakkaita, monipuolisia valmiuksia hankkineita naisia ja miehiä, joiden rynnistyksen edessä me olemme vielä yhdessä ihmeissämme! Pohjimmaisena huolena on tietenkin työpaikkojen säilyminen metsä-Sammon kyljessä - säilyminen ja uusien luominen innovoimalla, markkinoiden tarpeet tuntemalla ja niihin tarttumalla. Metsistä pitää olla moneksi myös tulevaisuudessa.

Metsähallitukseen on viime vuosina talon ulkopuolelta hankittu ennen muuta biologista erityisosaamista ja markkinointitaitoja. Muita valtteja tulevaisuudessa ovat kansainvälisyys kielitaitoineen, kokonaisuuksien oivaltaminen, taloudellinen ajattelu, viestintäkyky, esiintymiskyky ja ihmisten johtamistaidot. Tietenkin

tarvitaan edelleen myös jonkin alueen syvällistä osaamista, mutta se ei riitä ilman em. ominaisuuksien hallintaa.

Toivomus

Henkilökohtainen toivomukseni teille miehille on, että pitäisitte itsestänne keskimäärin parempaa huolta kuin tähän asti. Olette erittäin arvokkaita niin metsäalan kuin muillekin naisille! Kolkko tosiasiahan on, että miehillä ja naisilla on noin kymmenen vuoden ero keskimääräisessä eliniässä (miehet 73, naiset 80,5 vuotta, tieto vuodelta 1996).

Miesten elämä näyttää olevan kuluttavampaa ja vaativan raskaammat hovit kuin naisten. Metsäalan miehillä on kuitenkin lääkkeet lähellä. Golf on saattanut vallata tilaa yhden ja toisen kalenterissa, mutta luulen että metsät, vedet ja tunturit pitävät edelleen pintansa. Siellä rentoutuu, virkistyy ja lataa akkujaan niin metsäalan mies kuin naisenkin.

(Kuva: Erkki Oksanen/Metla)

Hannu Taanila
Toimittaja, Yle

METSÄN YHTEISKUNNALLISES- TA OLEMISESTA

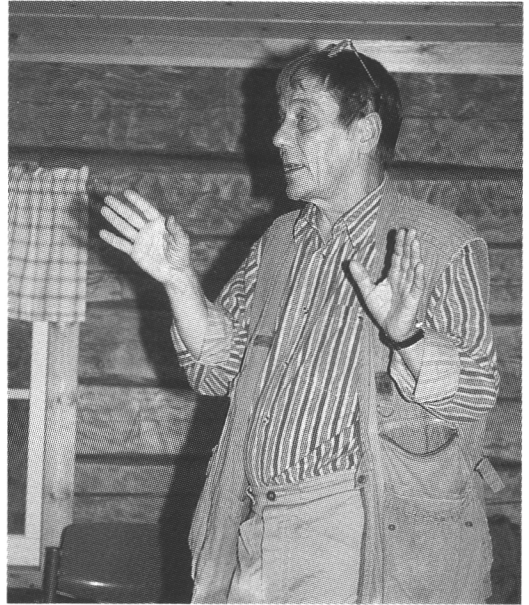
Ihminen voi olla ihmisenä olemassa vain jos ja kun on olemassa metsää. Viime kädessä ihminen ei pärjää metsättä, mutta metsä pärjää ihmisettä.

Metsä on biologinen instanssi ja sillä on biologiset olemismuotonsa. Mutta ihmisen myötä sillä on myös yhteiskunnalliset olemismuodot, ihmisen sille antamat ja siis vain ihmisten ja heidän yhteiskuntiansa kautta metsälle annetut olemismuodot. Niinpä esimerkiksi **metsäpolitiikka** ei ole metsän ominaisuus vaan ihmisten ominaisuus. Nämä metsän yhteiskunnalliset olemismuodot ovat vaikuttaneet, vaikuttavat ja tulevat vaikuttamaan metsän biologisiin olemismuotoihin.

Metsä on yhteiskunnallisesti olemassa tietenkin vain niin kauan kuin ihminen on olemassa. Sen ajan, kun ihminen on olemassa, ei metsä määrittele ihmistä vaan ihminen määrittelee metsän. Lopulta, sitten kun ihmislaji lakkaa olemasta, metsän biologinen ylittää joka tapauksessa ihmisten yhteiskunnallisen. Silloin metsän yhteiskunnallinen oleminen loppuu ja metsä palaa takaisin ihmisettömään, pelkkään biologiseen olemismuotoonsa.

Aristoteleen (384-322) kuuluisan määritelmän mukaan ”ihminen on luonnostaan kaupunkivaltiossa elävä olento” (aiemmin suomennettiin että ”ihminen on poliittinen eläin”). Hegel (1770-1831) sanoo saman asian näin: ”Kaupunki on porvarillisen elinkeinon, itsestään nousevan ja yksilöllistyvän refleksioin ahjo, maaseutu luontoon perustuvan siveellisyuden (Sittlichkeit) tyyssija.”

Metsän määrittelevät ihmisolennoista aina ne, jotka eivät ole metsässä eli jotka ovat ei-metsässä; metsä on ei-metsäläisten objekti; ”ihminen” on itse asiassa ei-metsäläinen. Kaikki Euroopan yhteiskuntafilosofia onkin kirjoitettu ei-metsässä, siis ’kaupunkivaltiossa’ tai kaupungissa. Metsästä on ihmistuminen kyllä alkanut: ihminen on tullut ihmiseksi ”luonnontilasta” eli metsästä. Ihmisen ihmiseksi tuleminen on sitä, että hän tulee pois metsästä ei-metsään, myös miettimään omaa ei-metsyyttään. Ei-metsässä ihminen määrittelee ja asettaa metsän. Metsä on aina mää-

ritelty pelloilta, kylästä ja kaupungista, koska ihmiset ovat siellä. Ei ole ihmisen metsässä hyvä olla.

Ihmisen ja metsän suhteen klassinen analyysi on Miguel Cervantesin romaani Don Quijotesta, joka voi toteuttaa taantumuksellisuuttaan, typeryyttään ja vanhanaikaisuuttaan vain lähtemällä yhteiskunnasta takaisin metsään; mutta kaupunkiin, ihmisten ilmoille, hänkin palaa kuolemaan, ’kaupunkivaltiossa elävänä olentona’ eli ihmisten kanssa ja keskellä. Saman analyysin - mutta jo toisissa historiallisissa ja yhteiskunnallisissa oloissa - esittää Aleksis Kivi Seitsemässä veljeksessä.

Suomen yhteiskunta- ja sivistyshistorian suuri visio ja konkreettinen päämäärä on kuitenkin jo J.V. Snellmanin rautatiepoliittinen ohjelma 1856-1857: ”rautatiet ovat metsäsuomalaisen tuho”, hän kiljaisee, ja tarkoittaa, että ihminen tulee ihmiseksi vain sen kautta että hän tulee pois metsästä.

Kaiken kaikkiaan: metsä on se joka on ei-metsäläiselle **toinen** tai **muu**. Metsä ei määrittele peltä, kylää eikä kaupunkia, vaan metsä määritellään pelloilta, kylästä ja kaupungista.

Metsän yhteiskunnallisesti olemisen historia voi siis olla vain ihmisten yhteiskuntien historiaa: sen historiaa, millä tavalla metsä on ollut ei-metsäläisten ob-

jekti, kohde, eli ulkopuolinen, 'toinen' tai 'muu'.

Metsä tulee yhteiskunnalliseksi objektiksi vähin erin. Antiikin ajan suurissa deforestaatioissa (metsien hakkuut esimerkiksi laivanrakennukseen) metsään ei vielä ulotettu yhteiskunnallisia suhteita. Mutta jo 700-luvulla Länsi-Euroopassa lyö läpi ruhtinaile kuuluva metsästysoikeus, jonka mukaan metsä - ei omaisuutena vaan käyttöoikeuden kohteena - kuuluu yksin ruhtinaalle; tämä on kuitenkin kiinnostunut vain ns. metsästyksestä ja metsän ylläpitämisestä sitä varten.

Modernin valtion synty (Ruotsissa eli myös Suomessa) tuottaa sitten jo myöhäiskeskiajalla (Kustaa Vaasa) itse metsän puuntuotantoon kohdistuvan yhteiskunnallisen suhteen; metsästä tulee "kruunun" hallintaobjekti. Kruunun omistuksen ja perinteisen yhteishallinnan kumoaa sitten nouseva kapitalismi, jonka tärkeimpiä ilmiöitä Suomessa on isojako 1700-luvun loppupuolelta lähtien.

Tässä prosessissa metsästä ja sen tuotannosta tulee tavara, jolla on vaihtoarvo vapailla markkinoilla; sitä analysoi Volter Kilpi romaanissaan "Alastalon salissa". Metsästä tulee yksityisen porvarillis-kapitalistisen omistamisen kohde. Metsän yhteiskunnallisesti olemisen muodot ovat tästä lähin sen omistamismuotojen historiaa.

Nyt - 3. vuosituhannen jo muutaman vuoden päästä alkaessa - on kapitalismi eli ns. vapaa markkinatalous saamassa aikaan sen, että metsän suoranainen ja välitön, klassinen porvarillis-kapitalistinen omistaminen ja sen suoma käyttöoikeus menettävät merkitystään. Suomen suurimman metsäalan ns. yrityksen UPM-Kymmenen osakkeista alkaa kohta olla jo 50 % ulkomaisessa omistuksessa. Suomen metsäteollisuus käsittelee yhä enemmän tehtäväkseen palvelua "sijoittajia"; Suomessa elävät reaali-ihmiset eivät tietenkään ole mitään "sijoittajia".

Tämä merkitsee - ei ainoastaan Suomessa vaan koko maapallolla - että metsät alkavat olla yhteiskunnallisesti olemassa viime kädessä enää vain kansainvälisen kapitalismin kautta, sen objektina ja funktiona. Alkaa käydä yhdentekeväksi, kuka metsän perinteisessä katsannossa "omistaa". Modernin (1700-luku) porvarillisen omistusoikeuden kumoaa kansainvälisen sijoittajakapitalismin välillinen mutta viime kädessä absolutistinen käyttöoikeus. "Sijoittajat" ovat samalla tavalla kyselemätön mahti kuin olivat ruhtinaat - perustana ei ole porvarillinen omistus vaan yliporvarillinen käyttö- ja dominanssioikeus, joka nyt tapahtuu ns. sijoittajien tekemien ns. sijoitusten kautta

ja muodossa. Metsäteollisuus ei tarvitse metsää vaan puuta. Metsäteollisuuden sijoittajat eivät tarvitse puuta vaan pääomatuloja. Tämä on maailman metsien tämänhetkinen olemismuoto.

Mutta tämä metsän yhteiskunnallisesti olemisen perusprosessi ja sen nykyiset muodot ovat nykyisessä "eurooppalaisessa informaatioyhteiskunnassa" tabu, koska kysymyksessä tietysti on metsän yhteiskunnallisesti olemisen kapitalistinen muoto. Kapitalismissa taas kapitalismi itse on tabu.

Sen sijaan on metsän yhteiskunnallisesti olemisella kaksi sallittua julkisuusmuotoa: vanha ja uusi.

Ainakin 2 000 vuotta vanha on metsän romantisoimisen kaupunkilainen perinne. Jo antiikissa ja sitten renessanssin myötä syntyy pastoraalikirjallisuus ja -musiikki; siinä kaupunkilaiset lähtevät "maalle" tai "metsään" viettämään "paimenten" tms. "alkuperäistä" elämää (ja tulevat takaisin kotiin). 1700-luvun romantiikassa tämä tuottaa "koskemattoman" tai "villin", nyt 1900-luvulla "alkuperäisen" luonnon käsitteen. 1900-luvun lopun romantiikassa se ilmenee luonnonsuojelufundamentalismina, jolla ei ole sen enempää biologisia kuin yhteiskunnallisiakaan pitäviä perusteluja ja joka tämän päivän Suomen tilanteessa itse asiassa tulee palvelleeksi Suomen metsäteollisuuden siirtymistä pois Suomesta. Tämä ideologiaperinne on sekin tyypillisesti kaupunkilainen.

Tämä pitkän perinteen toinen juonne on metsästäjä- tai metsästyskulttuuri; se on antiikin ja renessanssin luontopiknikin nykyinen olemismuoto, urbaanis-maskuliinista estetiikkaa, joka on modernin kapitalismin hyödyllinen lisäkoriste. Nykyiset "metsästäjät" ovat Kreikan ja Rooman antiikin patriisien ja sitten renessanssista aina 1700-luvun loppuun jatkuneen kaupunkilaisen herrasväen jatkajia. He asuvat kaupungeissa, mutta he - ja nimenomaan miehet - käyvät metsässä tai enää oikeastaan vain metsällä. Siellä he kokevat kaupunkilaisen äärimmäisen triviaaleja luontotuntemuksia, jotka he sitten kirjoittavat erä- ja metsästyskirjallisuudeksi; kirjallisuutena ne ovat klassisen paimenrunouden moderni muoto. He ovat kapitalistisen kulutusyhteiskunnan shovinistinen kommandojoukko. Retken päätyttyä he tulevat takaisin kotiin, eli kaupunkiin, käyvät suihkussa, vaihtavat vaatteet ja ovat jälleen ihmisiä, eivät suinkaan metsäläisiä.

Miten erilaisella tavalla suhtautuvatkaan metsään ne, joille se on hengissä pysymisen välttämätön ja välitön elinkeino. Suomen kansa on aina vihannut metsää

(ks. esim. Leea Virtasen artikkeli teoksessa *Metsä ja metsänviljaa*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1994). Metsä on ollut pelottava ja ahdistava paikka. Joka sinne on heitetty tai sinne tungettu, on aina kaihannut sieltä pois: pois pimeydestä ja yksinäisyydestä maalikyliin, sivistykseen. Esimerkiksi Ilmari Kiannon Ryysyrannan Joosepin ja hänen huonekuntansa on pakko elää metsässä, koska hänellä ei ole pääsyä kirkonkylään. Jooseppi ei halua olla metsäläinen, mutta hänen on pakko. Metsästä hän saa elinkeinonsa, mutta vain sen kautta, että sen suojoissa hän keittää pontikkaa. Mutta keille: kirkonkylän herroille! Jooseppi, jonka me käsitämme olevan metsäsuomalainen, ei pelkää kirkonkylää eikä herroja. Hän pelkää metsää, joka on vaarallinen, uhkaava ja demoninen ja joka lopulta kirjaimellisesti murskaa hänet kuoliaaksi. Metsän ihannoiminen on aina kaupunkilaisten ja parempien ihmisten ominaisuus. Köyhät metsäläiset eivät ole milloinkaan rakastaneet metsää.

Nyt on näkyvissä myös toinen ainakin vielä sallittu tapa suhtautua metsään. Sekin on tyypillisesti kau-

punkilainen ja ei-metsäläinen. Vähitellen ollaan oppimassa ja tajuamassa metsä sellaiseksi biologiseksi suursysteemiksi ("hiilidioksidinielu"), joka on ihmiskunnan säilymisen elinehto ja johon ihmiskunta tietien tai tietämättään yhä enemmän vaikuttaa ja jotka vaikutukset taas suoraan vaikuttavat ihmislajin olemassaoloon.

Tämä ekologinen tietoisuus ei ainakaan vielä ole pysynyt organisoitumaan sellaiseksi yhteiskunnalliseksi tai poliittiseksi tietoisuudeksi ja voimaksi, joka pystyisi vaikuttamaan siihen muotoon, tapaan ja logiikkaan, jonka kautta metsä nyt on maapallolla yhteiskunnallisesti olemassa: kapitalismiin.

Biosfäärin prosessit palautuvat nyt yksinomaistemmin kuin milloinkaan ennen ihmis-yhteiskunnalliseksi prosesseiksi, joissa ei suinkaan mikään abstrakti ihminen vaan konkreettinen kapitalismi on luonnon prosessin isännöitsijä, mutta vain isännöitsijä, jonka luonto aikanaan heittää viralta, ellei luonnon kannalta järjestä eli luonnollista suhdetta synny.

Kansanedustaja Esko Aho ja toimittaja Hannu Taanila Radio Keski-Pohjanmaan päällikön Erkki Kujalan haastateltavina. (Kuva: Esa Heino/Metla).

Esko Aho
Kansanedustaja, Kannus

ONTUVA PUU-SUOMI

Markku Kuisma sanoo Metsäteollisuuden maa -kirjassaan: "Suomi elää metsästä, on metsässä ja on metsä". Niinhän se on. Metsä on muokannut suomalaisten identiteettiä ja käyttäytymistä, se on antanut suojaa ja ravintoa ja viime vaiheessa sen luomat taloudelliset ja kaupalliset mahdollisuudet ovat nostaneet maamme yhdeksi maailman vauraimmista kansakunnista.

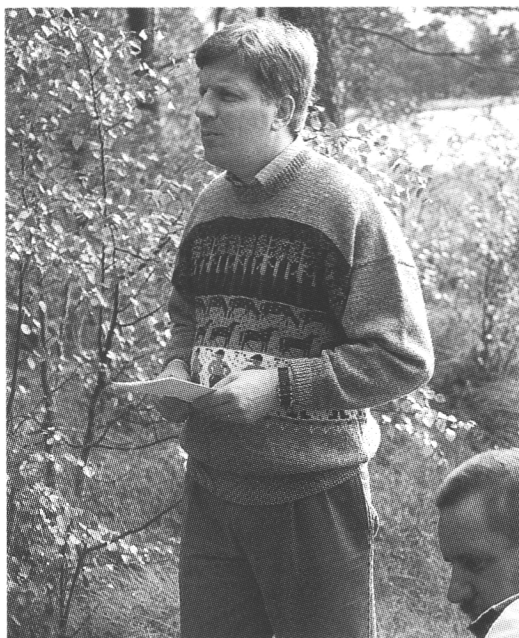
Metsästä suomalaiset ovat löytäneet turvaa ja piilopaikan. Vihollisen valloittaessa maan ihmiset hakivat suojaa metsästä, rakensivat piilopirttejä, jotka pelastivat hyökkääjän vainolta. Mutta metsään on menty pakoon pienempiäkin vastoinkäymisiä. Muistan omastakin lapsuudesta, miten juoksimme metsään, kun pelkäsimme joutuvamme tilille jostakin kepposesta tai jouduimme riitoihin toisten kanssa.

Metsän rauhassa mieli asettui ja hetken päästä saattoi taas palata ihmisten ilmoille.

"Jos maa ei anna, niin kyllä meri antaa". Tämä vanha keskipohjalainen sananparsi sopisi yhtä hyvin metsään. Entisaikojen suomalaisille metsä toimi pitkään leivän lähteenä. Metsän riista, marjat ja sienet - kädön kohdatessa myös pettu - auttoivat hankkimaan riittävän ravinnon ankarissa luonnonoloissa. Metsän antimet ovat tärkeitä vielä nytkin, vaikka niiden korjuun tärkeimmäksi motiiviksi onkin tainnut tulla luonnossa liikkumisen tuottama nautinto.

Ennen tervanpolton ja nykyaikaisen metsäteollisuuden syntyä suomalaiset hyödynsivät metsissä kasvavaa puuta ennen kaikkea kaskiviljelyssä. Tuottavuus jäi vaatimattomaksi, mutta kaskiviljelijälle metsän biomassasta edusti ilmaishyödykettä, jolle ei löytynyt kilpailevaa, vaihtoehtoista käyttömuotoa. Vielä niinkin myöhään kuin 1700-luvun lopulla valtaosa Suomen metsäpinta-alasta palveli kaskiviljelyn tarpeita.

Tervanpolton myötä metsä alkoi saada itsenäisen taloudellisen arvon. Tervasta tuli ensimmäinen maailmankaupan massatuote ja sen tärkein vientimaa oli Suomi. Tervanpolton myötä Pohjanmaan rannikolla puulle kehittyi myös toinen uusi käyttökohde: laivanrakennus.

Laivanrakennuksen taito yhdistyi perinteiseen suomalaiseen puun käytön osaamiseen. Pitkään kaikki rakennukset niin maaseudulla kuin kaupungeissakin sekä suurin osa arkipäivän tarve-esineistä valmistettiin puusta. Suomalaisista kehittyi korkeatasoisia puun käytön osaajia.

Viimeinen - vaan ei vähäisin - nykyaikaisen metsäteollisuuden aikaa edeltäneeltä kaudelta periytyvä metsien käyttömuoto on energian tuotanto. Ilman puun antamaa lämpöä ja valoa ihmiset eivät olisi näillä leveysasteilla selviytyneet.

Nykyaikaisen mekaanisen ja kemiallisen metsäteollisuuden synty teki puusta "vihreän kullan", jonka kansantaloudellinen arvo on yhä korvaamaton. Metsäklusteri on yhä suomalaisen hyvinvoinnin kivijalka. Varsinkin metalliteollisuutemme menestys nojaa vanhasta metsäsektorin kansainväliseen kilpailukykyyn.

Metsäsektorin yleinen menestys peittää kuitenkin alleen suuria ongelmia. Nykyinen puu-Suomi ontuu. Hallitsemme kyllä massan ja paperin valmistuksen, mutta mekaanisessa puunjalostuksessa olemme jääneet pahasti jalkoihin. Puurakentamisen ongelmat ovat suoranaista kansallista häpeätahraa.

Puurakentamisen taitojen rappio johtuu pitkäaikaisista laiminlyönneistä. Esimerkiksi alan yliopistollinen tutkimus ja koulutus jäi pahasti jälkeen teräs- ja betonirakentamisesta. Kun lisäksi rakennusmääräykset rajoittivat puun käyttöä, ei ihme, että sitten Kerimäen kirkon suuria julkisia puurakennuksia ei Suomeen ole tehty.

Kun epäilin, löytyykö ainoatakaan, entinen valtiovarainministeri ja Oulun läänin maaherra Ahti Pekkala muisti yhden: Oulu-hallin. Tosi on. Oulu-hallin rakenteet ovat puuta, mutta se jääkin harvinaiseksi poikkeukseksi viime vuosikymmenten julkisissa rakennuksissa.

Yhdeksänkymmentäluvun alussa käynnistyi laaja projekti puurakentamisen edistämiseksi. Tie ylös on pitkä, sillä laiminlyönnejä ei pystytäkään hetkessä korjaamaan. Parempi kuitenkin myöhään kuin ei milloinkaan. Pitkäjänteisellä ja määrätietoisella työllä Suomi voi palata puurakentamisen johtavien maiden joukkoon. Sinne me metsien maana ehdottomasti kuulumme.

Paljon työtä tarvitaan myös mekaanisen metsäteollisuuden kehittämisessä. Siinäkin lähtökohdat ovat vaatimattomat. Ainakin vielä pari vuotta sitten Tanska käytti huonekaluteollisuuden tarpeisiin 20 kertaa

enemmän puuta kuin Suomi. Käytännössä suomalaisen puuraaka-aine työllisti mekaanisessa puunjalostuksessa enemmän tanskalaisia Tanskassa tai saksalaisia Saksassa kuin suomalaisia Suomessa.

Mekaanisen metsäteollisuuden kehittämisen yksi pulonkaula on yritysraenteessa. Tyypilliset suomalaiset huonekalutehtaat ovat pieniä ja niiltä puuttuvat voimavarat ja kokemus toiminnasta eurooppalaisilla tai maailmanlaajuisilla markkinoilla.

Apu voisi löytyä tehokkaasta verkostoitumisesta. Pienten yritysten pitäisi uskaltautua tiiviiseen yhteistyöhön keskenään paitsi markkinoinnissa ja tuotekehityksessä, myös itse tuotannossa. Verkostoitumisen avulla suomalainen mekaaninen puunjalostus voisi päästä käsiksi avautuville uusille markkinoille.

Kun Tanska liittyi Euroopan unionin jäseneksi, se laati itselleen puunjalostusstrategian, jolla se pyrki hyödyntämään avautuvat eurooppalaiset markkinat. Yritys onnistui ja vaatimattomista luonnon antamista edellytyksistä huolimatta Tanskasta on tullut hyvin kilpailukykyinen mekaanisen puunjalostuksen maa.

Suomen lähtökohdat puunjalostuksen arvoketjun vahvistamiseen ovat erinomaiset. Nyt vain pitäisi uskoa, että aika ei hoida asiaa, vaan asia on aika hoitaa.

(Kuva: Esa Heino/Metla)

Kannuksen tutkimusasemalla ilmestyneitä Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja-särjan julkaisuja:

- N:o 163 Ari Ferm ja Jyrki Hytönen 1984. Vesipajun vesojen puuteknisiä ominaisuuksia. Abstract: On the technical properties of *Salix 'Aquatica'* sprouts. 20 s.
- N:o 206 Metsäntutkimuspäivä Kannuksessa 28.11.1985. Forest Research Day at Kannus 28.11.1985. 99 s.
- N:o 245 Jyrki Hytönen 1987. Lannoituksen vaikutus koripajun ravinnetilaan ja tuotokseen kahdella suonpohja-alueella. Summary: Effect of fertilization on the nutrient status and dry mass production of *Salix viminalis* on two peat cut-away areas. 31 s.
- N:o 250 Metsäntutkimuspäivä Kokkolassa 13.3.1987. Metsäteknologian teemapäivä. 113 s.
- N:o 304 Ari Ferm (ed.) 1988. Proceedings of the IEA Task II meeting and workshop on cell culture and coppicing. In Oulu, Finland, August 24—29, 1987. 115 s.
- N:o 320 Ari Ferm, Jyrki Hytönen, Kimmo K. Kolari & Heikki Veijalainen 1988. Metsäpuiden kasvuhäiriöt turkistarhojen läheisyydessä. Sammandrag: Tillväxtstörningar i skogsträd i närheten av pälsfamer. Abstract: Growth disturbances of forest trees close to fur farms. 77 s.
- N:o 322 Ari Ferm & Maire Ala-Pönttiö (toim.) 1989. Metsäntutkimuspäivä Kannuksessa 1988. 96 s.
- N:o 329 Esa Heino 1989. Suomalainen pajukirjallisuus. Finnish bibliography on willow. 30 s.
- N:o 346 Juha Nurmi & Keijo Polet (ed.) 1990. Measurement and evaluation of wood fuel. Proceedings of the IEA/BE TASK VI Activity 5 Workshop in Jyväskylä, Finland. October 25-27, 1989. 64 s.
- N:o 348 Ari Ferm 1990. Coppicing, aboveground woody biomass production and nutritional aspects of birch with specific reference to *Betula pubescens*. 35 s.+osajulkaisut.
- N:o 374 Ari Ferm ja Esa Heino (toim.) 1991. Keski-Pohjanmaa — Nouseva metsämaakunta. Metsäntutkimuspäivä Ylivieskassa 14.6.1990. 43 s.
- N:o 391 Ari Ferm ja Keijo Polet (toim.) 1991. Peltojen metsitysmenetelmät. Tutkimushankkeen väliraportti. Developing methods for afforestation of fields. Interim report. 120 s.
- N:o 401 Risto Lauhanen 1992. PATU M 100-kaivuri metsäojituksessa. Abstract: PATU M 100 excavator in forest drainage. 23 s.
- N:o 409 Risto Lauhanen 1992. Kunnostusojituksen ongelmat ja tutkimustarpeet. Abstract: Ditch network maintenance, its problems and research needs. 45 s.
- N:o 457 Kristian Karlsson (red.) 1993. Skogsforskningsdag i Vörå 1992 – Metsäntutkimuspäivä Vöyrisä 1992. 47 s.
- N:o 458 Risto Lauhanen & Tero Takalo 1993. Yksitelainen LA-MA 10-kaivuri metsäojien perkauksessa. Abstract: LA-MA 10 single track backhoe in forest ditch cleaning. 20 s.
- N:o 463 Ari Ferm, Jyrki Hytönen, Katri Koski, Seppo Vihanta & Olavi Kohal. Peltojen metsitysmenetelmät. Kenttäkokeiden esittely ja metsitysten kehitys kolmen ensimmäisen vuoden aikana. 127 s.
- N:o 540 Jyrki Hytönen & Keijo Polet (toim.) 1995. Metsäntutkimuspäivä Kälviällä 1994. 74 s.
- N:o 544 Sauli Takalo, Tero Takalo & Risto Lauhanen 1995. Pontus-pientelamaasturi harvennuspuun metsäkuljetuksessa erällä työmaalla. 16 s.
- N:o 545 Sauli Takalo 1995. Mäntyöljyn mahdollisuudet poltto- ja voiteluaineena. 17 s. + liitteet.
- N:o 560 Paula Jylhä 1995. Nuoren metsän ihmistyövaltaisen kunnostushakkuun kannattavuus Keski-Pohjanmaan ojitusalueilla. 40 s.
- N:o 561 Jyrki Kangas & Pasi Niemeläinen 1995. Kansalaismielipide Suomen metsistä sekä metsien hoidosta ja käytöstä. 24 s. + liite.
- N:o 570 Juha Nurmi & Esa Heino (toim.) 1995. Metsäntutkimuspäivä Kalajoella 1995. 82 s.
- N:o 581 Jyrki Hytönen & Keijo Polet (toim.) 1995. Peltojen metsitysmenetelmät. 242 s.
- N:o 586 Jyrki Hytönen 1996. Biomass production and nutrition of short-rotation plantations. 61 s. + osajulkaisut.
- N:o 603 Jukka Tikkanen 1996. Taajamametsien osallistava suunnittelu. Kokemuksia MetsäRaahe-suunnitteluprojektista. 31 s. + liitteet.
- N:o 606 Kristian Karlsson 1996. Pohjanmaan rannikkoalueen talousmetsien seurantakokeet. Ett nätverk med fasta provtyr i Österbottens kustområde. 41 s.
- N:o 611 Jyrki Kangas & Esa Heino (toim.) 1996. Metsätalouden ympäristövaikutukset ja niiden arviointi. Metsäntutkimuspäivä Perhossa 1996. 75 s.
- N:o 633 Kristian Karlsson (red.) 1997. Strandskog i Österbotten. 44 s.
- N:o 639 Jyrki Kangas, Esa Heino & Pentti Sepponen (toim.) 1997. Metsäsuunnittelun uudet tuulet. Metsän eri käyttömuotojen yhteensovittamisen tutkimusohjelman tutkimuspäivä Oulussa 10.12.1996. 59 s.
- N:o 654 Jukka Tikkanen & Heikki Ala-aho 1997. Maakuntatason strateginen metsäsuunnittelu. 21 s. + liitteet.
- N:o 660 Juha Nurmi, Jyrki Hytönen & Keijo Polet (toim.) 1997. Energiapuusta puutuhkaksi. 62 s.

Kannus 1998

ISBN 951-40-1631-9

ISSN 0358-4283